

Ο ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΒΟΥΔΑΣ

Ο όρος «Ιστορικός Βούδας» αναφέρεται στον Βούδα Σιντχάτχα Γκόταμα (*Siddhattha Gotama* ή *Siddhārtha Gautama* στα σανσκριτικά) ή αλλιώς στον Σοφό Βούδα από το σόι των Σάκκα (*Sakyamuni Buddha*), τον ιδρυτή του Βουδισμού. Γεννήθηκε στη Βόρεια Ινδία τον 6ο αιώνα π.Χ., περίπου πριν από 2.560 χρόνια, και η αυθεντική Διδασκαλία του συνεχίζεται μέχρι σήμερα, κυρίως μέσα από τον Βουδισμό Τεραβάδα.

Ο όρος «ιστορικός» απομυθοποιεί το πρόσωπο του μεγάλου σοφού και εξαιρεί οποιαδήποτε αναφορά σε μυθολογικούς και μη ιστορικούς Βούδες που αναφέρονται συνήθως σε μεταγενέστερες βουδιστικές σχολές, όπως Μαχαγιάνα και Βατζραγιάνα, ή ακόμα και σε ινδουιστικές σχολές που θεωρούν τον Βούδα Γκόταμα ενσάρκωση του θεού Βίσνου.

Το προσωπικό όνομα του ιστορικού Βούδα ήταν Σιντχάτχα και το οικογενειακό του Γκόταμα, ενώ ο ακριβής τόπος γέννησής του είναι το Λούμπινη (*Lumbini*), ένα χωριό στη χώρα των Σάκκα,¹ κοντά στη βασιλική πόλη Καπιλαβάτχου (*Kapilavatthu*), που σήμερα βρίσκεται ακριβώς στα νότια σύνορα του Νεπάλ, κοντά στα χιονοσκεπή Ιμαλάια. Μητέρα του Σιντχάτχα ήταν η βασίλισσα Μαχά Μάγια (*Mahā Māyā*) και πατέρας του ο Σουντόντανα (*Suddhodana*), ένας τοπικός βασιλιάς ή άρχοντας (*rāja*) από το σόι των Σάκκα (*Sakya*), το οποίο είχε το δικό

¹ Sn, *Nālaka-sutta*, σ. 131: «*Sakyāna gāme janapade Lumbineyye*».

* Ευγενής παραχώρηση του χάρτη: NordNordWest, Lizenz: Creative Commons by-sa-3.0 de, CC BY-SA 3.0 de.

του αυτόνομο κρατίδιο μέσα στο Βασίλειο των Κόσαλα, και ο Σιντχάτχα Γκόταμα θεωρούνταν πρίγκιπας των Σάκουα.

Η ιστορικότητα της γενέτειρας του Βούδα

Η ιστορικότητα του Λούμπινη ως τόπου γέννησης του Σιντχάτχα Γκόταμα είναι καλά τεκμηριωμένη από αρκετά αρχαιολογικά ευρήματα, ιστορικά χρονικά και επιγραφές που παρέχουν αδιάσειστα αποδεικτικά στοιχεία για την αυθεντικότητα της αξιομνημόνευτης τοποθεσίας ως εξής:

1. *Ο Στύλος του Ασόκα*: Ένα από τα πιο σημαντικά στοιχεία είναι ο Στύλος του Ασόκα, που ανεγέρθηκε από τον αυτοκράτορα Ασόκα κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στο Λούμπινη το 249 π.Χ. Ο Στύλος φέρει μια επιγραφή με τους αρχαίους χαρακτηριστικές Μπράχμι (*Brahmi*) και γράφει μεταξύ άλλων τα εξής: «Εδώ γεννήθηκε ο Βούδας, ο σοφός των Σάκουα».³ Τον μεγαλοπρεπή Στύλο μπορεί να δει κάποιος ακόμα και σήμερα. Η αυθεντικότητα και άλλων αρχαιολογικών ευρημάτων σε αυτόν τον τόπο έχει επιβεβαιωθεί μέσω μιας σειράς ανασκαφών μετά την ανακάλυψη του Στύλου το 1896.

Ο Στύλος του Ασόκα στο Λούμπινη και ο ναός Μάγια Ντέβι.

2. *Νέα αρχαιολογικά στοιχεία*: Το 2011 έγινε μια εκπληκτική αρχαιολογική ανακάλυψη που μεταθέτει τη γέννηση του Βούδα 300 χρόνια νωρίτερα από ό,τι χρονολογούνταν μέχρι τότε. Έπειτα από τριετή ανασκαφική έρευνα στον χώρο του ναού Μάγια Ντέβι στο Λούμπινη, ο Άγγλος αρχαιολόγος Κόνινγκχαμ (Coningham) και η ομάδα του 40 αρχαιολόγων ανακάλυψαν

³ «*Hida Budhe jāte Sakyamunī*».

υπολείμματα που προηγούνται όλων των γνωστών βουδιστικών τόπων κατά τουλάχιστον 300 χρόνια.

Ο αντίκτυπος του έργου του Κόνινγκχαμ είναι πρωτοποριακός από πολλές πλευρές. Πριν από αυτή την ανακάλυψη, είχε θεωρηθεί ότι ο ναός στο Λούμπι—ένας σημαντικός τόπος προσκυνήματος για μισό δισεκατομμύριο βουδιστών παγκοσμίως—σηματοδοτούσε τη γενέτειρα του Βούδα στον 3ο αιώνα π.Χ. Ωστόσο, η πιο αρχαία ξύλινη και πλίνθινη βουδιστική κατασκευή που ανακαλύφθηκε από τους αρχαιολόγους, μαζί με ένα αρχαίο δέντρο και τις ορυκτοποιημένες ρίζες του, χρονολογήθηκαν με ραδιοάνθρακα στον 6ο αιώνα π.Χ. Αυτή είναι η πρώτη συγκεκριμένη απόδειξη ότι ο Βουδισμός υπήρχε πριν από την εποχή του Ασόκα, ενός Ινδού αυτοκράτορα που ασπάστηκε με ενθουσιασμό τον Βουδισμό τον 3ο αιώνα π.Χ.

Η βουδιστική ιστορία αφηγείται ότι η μητέρα του Βούδα, η Μάγια, ταξίδευε από το σπίτι του συζύγου της στο Καπιλαβάτχου σε αυτό των γονέων της για να γεννήσει. Στα μισά του δρόμου όμως σταμάτησε στο Λούμπι γιατί ξεκίνησε ο τοκετός και γέννησε τον γιο της, κρατώντας το κλαδί ενός δέντρου. Η ερευνητική ομάδα βρήκε στοιχεία του δέντρου στον αρχαίο ναό κάτω από ένα παχύ στρώμα μιας πλίνθινης κατασκευής. Σύμφωνα με τον Κόνινγκχαμ, κατέστη σαφές ότι ο ναός είχε κατασκευαστεί «απευθείας πάνω στην αρχαία πλίνθινη κατασκευή, ενσωματώνοντάς την ή προστατεύοντάς την».⁴

3. *Αρχαία ερείπια*: Οι ανασκαφές στο Λούμπι έχουν αποκαλύψει τα υπολείμματα αρχαίων βουδιστικών μοναστηριών του 3ου αιώνα π.Χ. έως τον 5ο αιώνα μ.Χ. και τα ερείπια βουδιστικών ιερών ημισφαιρικών μνημείων (στούπα) και κτισμάτων του 3ου αιώνα π.Χ. έως τον 15ο αιώνα μ.Χ. Αυτά τα ευρήματα παρέχουν σημαντικές αποδείξεις για την παρουσία βουδιστικών

⁴ <https://www.theguardian.com/world/2013/dec/01/buddha-birth-archaeology-nepal-durham> : *Buddha's birth 300 years earlier*.

κέντρων από πολύ πρώιμη περίοδο⁵ και υποδηλώνουν ότι το Λούμπινη ήταν σημαντικός τόπος προσκυνήματος και ευλάβειας για αιώνες. Αυτό προφανώς οφείλεται στο γεγονός ότι, όπως αναφέρεται στον Κανόνα Πάλι, ο Βούδας είχε ήδη ορίσει το Λούμπινη ως τόπο προσκυνήματος πριν από τον θάνατό του, προτρέποντας τους μαθητές του να το επισκέπτονται.⁶

4. *Αφηγήσεις Κινέζων προσκυνητών*: Τα ταξιδιωτικά απομνημονεύματα των Κινέζων προσκυνητών, Φαξιάν (5ος αιώνας μ.Χ.) και Ξουανζάνγκ (7ος αιώνας μ.Χ.), παρέχουν περαιτέρω στοιχεία για την ιστορικότητα του Λούμπινη. Και οι δύο επισκέφθηκαν το Λούμπινη και κατέγραψαν τις παρατηρήσεις τους, αναφέροντας τον Στύλο του Ασόκα, τα μοναστήρια και άλλα κτίσματα σε αυτόν τον τόπο.

5. *Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ουνέσκο*: Το Λούμπινη ορίστηκε ως Μνημείο Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Ουνέσκο το 1997, αναγνωρίζοντας την ιστορική, πολιτιστική και θρησκευτική του σπουδαιότητα και καθιερώνοντας επίσημα το έτος 623 π.Χ. ως χρονολογία γέννησης του Βούδα.⁷

Ανακαλύψεις γύρω από το Λούμπινη

Η παρουσία βουδιστικών κέντρων γίνεται αισθητή και σε δύο άλλες γειτονικές περιοχές. Η πρώτη περιοχή βρίσκεται περίπου 20 χιλιόμετρα νότια του Λούμπινη, κοντά στα ινδικά σύνορα, στο χωριό Πίπραχβα (*Piprahwa*), όπου έγιναν οι εξής σημαντικές ανακαλύψεις:

Το 1898, ανακαλύφθηκε μέσα σε ένα μεγάλο ημισφαιρικό μνημείο (στούπα) μια λειψανοθήκη που γράφει: «Αυτή η θήκη λειψάνων είναι του Ευλογημένου Βούδα από το σόι των

⁵ <https://whc.unesco.org/en/list/666>.

⁶ D II, *Mahāparinibbāna-sutta*, σ. 140.

⁷ <https://whc.unesco.org/en/list/666>.

Σάκυα».⁸ Η λειψανοθήκη περιείχε τέφρα οστών και μικρά αφιερώματα.

Το 1972, κάτω από αυτό το μνημείο, σε ένα επίπεδο που αποδίδεται στον 5ο αιώνα π.Χ., βρέθηκε ένα ακόμα παλαιότερο μνημείο με δύο επιπλέον λειψανοθήκες, που περιείχαν δέκα ή δώδεκα κομμάτια οστών, προφανώς του Βούδα.

Το 1973-4, στα ερείπια ενός μοναστηριού του 1ου ή 2ου αιώνα μ.Χ. βρέθηκαν διάφορες κεραμικές επιγραφές που φέρουν το όνομα «Μοναστήρι του Καπιλαβάτχου» ή «Μεγάλο Καπιλαβάτχου», κι ένα καπάκι για βάζο που φέρει παρόμοια διατύπωση.

Το 1975-6, ένα χιλιόμετρο νοτιοδυτικά του Πίπραχβα, βρέθηκαν τα ερείπια ενός συγκροτήματος κτιρίων που θα μπορούσαν να ερμηνευτούν ως το «παλάτι» του βασιλιά των Σάκυα.

Σύμφωνα με τις ανασκαφές στο ημισφαιρικό μνημείο, διαπιστώθηκε ότι η πρώτη φάση της ανέγερσής του έλαβε χώρα τον 6ο αιώνα π.Χ., περίπου στην ίδια περίοδο με τον θάνατο του Βούδα. Αυτό προφανώς έγινε σύμφωνα με το αίτημα του Βούδα να τεθούν τα λείψανά του σε *στούπα*, όπως αναφέρεται σε μια Ομιλία του.⁹ Στην ίδια Ομιλία γίνεται επίσης ρητά λόγος για τους Σάκυα ως εξής: «Οι Σάκυα έχτισαν μια μεγάλη *στούπα* στο Καπιλαβάτχου για τα λείψανα του Ευλογημένου».¹⁰

Δείγμα ενός ημισφαιρικού μνημείου (στούπα).

Η δεύτερη φάση της ανέγερσης του μνημείου πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια της αυτοκρατορίας του Ασόκα και πιθανότατα ολοκληρώθηκε μετά τον θάνατό του, περίπου το 235 π.Χ. Στη συνέχεια υλοποιήθηκε η τρίτη φάση, όταν το μνημείο επεκτάθηκε εκτενώς κατά τον 1ο-2ο αιώνα μ.Χ., στην εποχή της

⁸ «*Iyaṅ salīla-nidhāne Budhasa Bhagavate Sakiyaṇaṅ*».

⁹ D II, *Mahāparinibbāna-sutta*, σ. 141.

¹⁰ Ό.π. σ. 167: «*Sakiyā Kapilavatthusmiṅ Bhagavato sarīrāṇaṅ thūpaṅca mahaṅca akaṅsu*».

αυτοκρατορίας των Κοσσανών, οι οποίοι ήταν μεγάλοι προστάτες του Βουδισμού. Τα ευρήματα αυτά έχουν επιβεβαιωθεί από το Μουσείο του Καπιλαβάτχου.¹¹

Η επόμενη περιοχή βρίσκεται περίπου 25 χιλιόμετρα βορειοδυτικά του Λούμπνι, κοντά στα σύνορα του Νεπάλ, στο χωριό Τιλαούρακοτ (*Tilaurakot*). Αρχαιολόγοι ανακάλυψαν εδώ παλάτια, ναούς, ημισφαιρικά μνημεία (στούπα), μοναστήρια, γλυπτά, σφραγισμένα νομίσματα, λιμνούλες, δρόμους, μια οχυρωμένη ακρόπολη κ.λπ., αποκαλύπτοντας το πιο ολοκληρωμένο μέχρι σήμερα αστικό σχέδιο μιας πρώιμης ιστορικής πόλης της Νότιας Ασίας. Πιστεύουν ότι ήταν αστικό κέντρο από τον 9ο αιώνα π.Χ. έως τον 3ο αιώνα μ.Χ. και θεωρούν ότι είναι η τοποθεσία της παλιάς πόλης του Καπιλαβάτχου των Σάκνα, όπου ο Βούδας Γκόταμα πέρασε τα πρώτα 29 χρόνια της ζωής του. Έφεραν στο φως οχυρώματα από πηλό και ξύλο, με το παλαιότερο περίφραγμα να χρονολογείται στον 6ο αιώνα π.Χ., και επομένως είναι σύγχρονο με τη ζωή του Βούδα.

Στο κέντρο της πόλης ανακάλυψαν ένα μνημειώδες ανακτορικό συγκρότημα διαστάσεων πάνω από 100 επί 100 μέτρα, με πύλες στα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Η σπουδαιότητα του Τιλαούρακοτ ενισχύεται και από την κοντινή απόσταση δύο στύλων του Ασόκα.¹² Αυτή ήταν η πρωτεύουσα του αρχαίου βασιλείου των Σάκνα, όπου ο πρίγκιπας Σιντχάτχα απολάμβανε μια πλούσια ζωή πολυτέλειας—έναν τρόπο ζωής που τελικά θα απέρριπτε για να ξεκινήσει το πνευματικό του ταξίδι.

Επομένως, υπήρξαν δύο πόλεις με το όνομα Καπιλαβάτχου, μια αρχαία και μια νέα. Ο προφανής λόγος είναι ότι, σύμφωνα με τα επεξηγηματικά σχόλια, η αρχαία πόλη δέχτηκε επίθεση από τον βασιλιά των Κόσαλα *Vidūḍabha* και μερικοί από

¹¹ Βλ. Βιβλιογραφία στο τέλος του βιβλίου.

¹² <https://www.unesco.org/en/articles/geophysical-survey-reveals-most-comprehensive-plan-early-historic-city-south-asia-tilaurakot>

τους κατοίκους που σώθηκαν διέφυγαν προς τα νότια, όπου έκτισαν το νέο Καπιλαβάτχου. Αυτό συνέβη προς το τέλος της ζωής του Βούδα. Μετά τον θάνατο του Βούδα έθαψαν τα λείψανά του στη νέα πόλη.¹³

Η γέννηση του Σιντχάτχα

Η γέννηση του Σιντχάτχα ήταν ένα χαρμόσυνο γεγονός. Όταν ο βασιλιάς Σουντόντανα έμαθε γι' αυτό, ήταν πολύ χαρούμενος. Η είδηση της γέννησης εξαπλώθηκε σε όλο το βασίλειο και χαρά επικρατούσε σε όλη τη χώρα. Την πέμπτη ημέρα μετά τη γέννησή του, ο νεογέννητος πρίγκιπας ονομάστηκε Σιντχάτχα, που σημαίνει «αυτός που ο σκοπός του επιτεύχθηκε». Σύμφωνα με το αρχαίο έθιμο, ο Σουντόντανα προσκάλεσε στο παλάτι βραχμάνους ιερείς για την τελετή της ονοματοδοσίας. Μεταξύ αυτών ήταν οκτώ διακεκριμένοι, οι οποίοι, όταν εξέτασαν τα χαρακτηριστικά του παιδιού, επτά εξ αυτών σήκωσαν δύο δάχτυλα και έδωσαν διπλή ερμηνεία. Έλεγαν ότι αν ακολουθήσει την κοσμική ζωή και δεχτεί να κυβερνήσει, θα γίνει ένας παγκόσμιος μονάρχης. Αν όμως την απαρνηθεί και ασκητεύσει, θα γίνει Βούδας. Αλλά ο νεαρότερος, ο Κοντάνια (*Kondañña*), που ξεπερνούσε τους άλλους σε γνώση, σήκωσε μόνο ένα δάχτυλο και δήλωσε ακράδαντα ότι ο Σιντχάτχα θα απαρνηθεί σίγουρα τον κόσμο και θα γίνει Βούδας. Παρόμοια πρόβλεψη είχε κάνει και ο σοφός ασκητής υψηλών πνευματικών επιτευγμάτων, ο Άσιτα.¹⁴

Ο Σουντόντανα, όταν τα άκουσε αυτά, προσπάθησε με κάθε τρόπο να κρατήσει τον γιο του στο παλάτι, σ' έναν κόσμο ασφάλειας και πολυτέλειας, με την επιθυμία ο γιος του να τον διαδεχθεί στον θρόνο. Του έχτισε μάλιστα τρία παλάτια, ένα για καθεμία από τρεις εποχές, όπου ο Σιντχάτχα είχε πολυτελή ανατροφή, φορούσε τα πιο υπέροχα και ακριβά ενδύματα, χρησι-

¹³ DhA I, *Viḍūḍabha-* ή *Viḍaṭṭabha-vatthu*, σ. 346-9, 357-61.

¹⁴ Sn, *Nāḷaka-sutta*, σ. 131.

μποιούσε τα καλύτερα αρωματικά έλαια, την ημέρα και τη νύχτα οι υπηρέτες κρατούσαν πάνω από το κεφάλι του μια λευκή ομπρέλα, ώστε το κρύο και η ζέστη, η σκόνη και οι δροσοσταλίδες να μην πέφτουν πάνω του. Για τη διασκέδασή του φρόντιζαν μουσικοί, κανένας εκ των οποίων δεν ήταν άνδρας. Έτρωγε μόνο τα καλύτερα φαγητά και ως επί το πλείστον δεν έβγαινε από το παλάτι.¹⁵

Στην ηλικία των δεκαέξι ετών, μάλιστα, ο πατέρας του τον πάντρεψε με την όμορφη και αφοσιωμένη νεαρή πριγκίπισσα Γιασόνταρα (*Yasodhara*), η οποία σε ηλικία είκοσι εννιά ετών τού χάρισε έναν γιο που πήρε το όνομα Ράχουλα (*Rāhula*).

Η μεγάλη απάρνηση

Μέχρι την ηλικία των είκοσι εννιά ετών, τα πάντα κυλούσαν ήρεμα και ο βασιλιάς Σουντόντανα ήταν προσεκτικός, ώστε ο γιος του Σιντχάτχα να μη γνωρίσει δυστυχία. Όταν όμως ο Σιντχάτχα κατάφερε να βγει προσωρινά από το παλάτι, βρέθηκε ξαφνικά αντιμέτωπος με την πραγματικότητα της ζωής και τα βασικότερα δεινά της ανθρωπότητας—τα γηρατεία, την ασθένεια και τον θάνατο—τα οποία αρχίζουν με τη γέννηση. Συνειδητοποίησε τα δεινοπαθήματα της ύπαρξης, από τα οποία υποφέρουν όλοι οι άνθρωποι, αλλά ένιωσε επίσης την επιθυμία να βρει τη λύση, την έξοδο από αυτή την παγκόσμια δυστυχία.

Τελικά απαρνήθηκε την πριγκιπική θέση του και ξεκίνησε την πνευματική αναζήτηση, για να αντιληφθεί με ποιον τρόπο θα ξεπεραστούν τα προαναφερθέντα ανθρώπινα δεινά. Ξεγλίστησε από το αρχοντικό μια νύχτα, αντάλλαξε τα υπέροχα μεταξωτά του ρούχα με τον απλό πορτοκαλή χιτώνα ενός ασκητή και έκοψε τα όμορφα μαύρα μαλλιά του. Στη συνέχεια, μη έχοντας τίποτε άλλο μαζί του εκτός από ένα κύπελλο για επαιτεία ώστε να του προσφέρουν τροφή, ξεκίνησε τη μεγάλη του αναζήτηση.

¹⁵ A I, *Sukhumāla-sutta*, σ. 145.

Πριν από τη φώτισή του, ο ίδιος ο Βούδας άσκησε πολλές από τις πρακτικές του ασκητικού κινήματος που υπήρχαν στην Ινδία. Μάλιστα, μετά από επίμονο διαλογισμό, είχε επιτύχει με την καθοδήγηση δύο δασκάλων και τις οκτώ διαλογιστικές εκστάσεις, η αποκορύφωση των οποίων ήταν η όγδοη έκσταση, όπου ο αγνός νους υπερβαίνει πλήρως την υλική σφαίρα και επιτυγχάνει την άυλη σφαίρα της «ούτε αντίληψης ούτε μη αντίληψης» (*neva-saññā-nāsaññāyatana*). Κατάλαβε όμως πως και αυτές οι επιτεύξεις είχαν τους περιορισμούς τους, ότι δεν οδηγούν στη μη προσκόλληση, στη Φώτιση (*sambodha*), στο *Νιμπάνα* (*Nibbāna*, σανσκρι. *Nirvāna*).¹⁶

Γενικά περιπλανήθηκε επί έξι χρόνια στην κοιλάδα του Γάγγη, συναντώντας φημισμένους θρησκευτικούς, πνευματικούς και φιλοσοφικούς δασκάλους, μελετώντας και ακολουθώντας τα συστήματα και τις μεθόδους τους, και υποβάλλοντας τον εαυτό του ακόμη και σε αυστηρές ασκητικές πρακτικές με αυτοταπείνωση, αυτοτιμωρία και νηστεία.

Η Φώτιση

Τελικά, βλέποντας τη ματαιότητά τους, εγκατέλειψε όλες τις παραδοσιακές οδούς και μεθόδους και τράβηξε τον δικό του δρόμο. Έτσι ένα βράδυ, καθισμένος κάτω από ένα δέντρο, που από τότε είναι γνωστό ως δέντρο Μπό-ντι (*Bodhi*), το «Δέντρο της Φώτισης», στις όχθες του ποταμού Νεράντζαρα, κοντά στη σημερινή κωμόπολη Μποντ Γκάγια, ανακάλυψε, σε ηλικία τριάντα πέντε ετών, τη δική του μέθοδο διαλογισμού, που ονομάζεται «διόραση» (*vipassanā*), και πέτυχε τη Φώτιση, μετά

¹⁶ Μ Ι, *Ariyapariyesana-sutta* ή *Pāsārāsi-sutta*, σ. 164. Η έννοια του *Νιμπάνα* θα αναλυθεί εκτενώς στο Κεφ. V, σελ. 267.

την οποία έγινε γνωστός ως ο Βούδας, «Ο Φωτισμένος». Αρχισε με τον διαλογισμό επί της αναπνοής επιτυγχάνοντας σταδιακά το υψηλό επίπεδο της πρώτης, δεύτερης, τρίτης και τελικά της ανώτερης τέταρτης διαλογιστικής έκστασης, όπου ο αυτοσυγκεντρωμένος νους αποκτά βαθιά αταραξία.

Έναν τέτοιο αυτοσυγκεντρωμένο νου, εξαγνισμένο, καθαρό, ακηλίδωτο, απαλλαγμένο από νοητικές μολύνσεις, εύκαμπτο, εύστροφο, ανθεκτικό, σταθερό και αδιατάρακτο, τον κατεύθυνε στη γνώση της ανάμνησης των προηγούμενων ζωών και αναθυμήθηκε πολυάριθμες προηγούμενες ζωές του με όλες τις όψεις και λεπτομέρειες, όπως μία γέννηση, δύο γεννήσεις, τρεις γεννήσεις... δέκα γεννήσεις, είκοσι γεννήσεις... πενήντα γεννήσεις, εκατό γεννήσεις, χίλιες γεννήσεις, εκατό χιλιάδες γεννήσεις, πολλούς κοσμικούς κύκλους της συστολής του σύμπαντος, πολλούς κοσμικούς κύκλους της διαστολής και πολλούς κοσμικούς κύκλους της συστολής και διαστολής του σύμπαντος. «Τέτοιο ήταν το όνομά μου σ' εκείνη τη ζωή, τέτοιο το σόι μου, τέτοια η μορφή μου, τέτοια η τροφή μου, τέτοια η εμπειρία μου της ευτυχίας και του πόνου, τόσο το όριο της ζωής μου· και πεθαίνοντας εκεί ξαναγεννήθηκα αλλού. Και εκεί επίσης, τέτοιο ήταν το όνομά μου σ' εκείνη τη ζωή, τέτοιο το σόι μου, τέτοια η μορφή μου, τέτοια η τροφή μου, τέτοια η εμπειρία μου της ευτυχίας και του πόνου, τόσο το όριο της ζωής μου· και πεθαίνοντας εκεί επαναγεννήθηκα εδώ».¹⁷

Αυτή ήταν η πρώτη αληθινή γνώση (*vijjā*) που απέκτησε στο πρώτο μέρος της νύχτας, κάνοντας την άγνοια να εξαλειφθεί μέσα του και την αληθινή γνώση να εγερθεί, το σκοτάδι να εξαφανιστεί και το φως (*āloka*) να αναδυθεί.

¹⁷ Η επαναγέννηση είναι ένα θέμα που απασχόλησε αρκετούς επιστήμονες στην εποχή μας και υπάρχουν πολλά αδιάσειστα επιστημονικά αποδεικτικά στοιχεία γι' αυτή. Βλ. το άρθρο *Μετενσάρκωση ή Επαναγέννηση — Επιστημονικές Έρευνες και Αποδείξεις*, www.theravada.gr/βιβλιοθήκη, Διάφορα Θέματα.

Όταν ο νους του έγινε πιο καθαρός και διαυγής με αυτή τη γνώση, τον κατηύθυνε στη γνώση του θανάτου και της επαναγέννησης των όντων σύμφωνα με τις πράξεις τους. Μπόρεσε να δει όντα που πεθαίνουν και επαναγεννιούνται, άλλα σε άθλια κατάσταση και άλλα σε ευτυχισμένη, άλλα όμορφα και άλλα άσχημα, άλλα τυχερά και άλλα άτυχα, και πώς αυτά μεταναστεύουν από ζωή σε ζωή σύμφωνα με τις φαύλες ή καλές τους πράξεις ως εξής: «Αυτά τα όντα που συμπεριφέρονταν άσχημα με το σώμα, την ομιλία και τον νου, που κακολογούσαν, που είχαν λανθασμένες ιδέες, επαναγεννήθηκαν μετά τον θάνατο σε άθλια κατάσταση, στην κακομοιριά, στον ξεπεσμό. Αυτά όμως τα όντα που συμπεριφέρονταν καλά με το σώμα, την ομιλία και τον νου, που δεν κακολογούσαν, που είχαν σωστές ιδέες, επαναγεννήθηκαν μετά τον θάνατο σε ευνοϊκή κατάσταση, στην καλομοιριά».

Αυτή ήταν η δεύτερη αληθινή γνώση (*vijjā*) που απέκτησε στο μεσαίο μέρος της νύχτας, κάνοντας την άγνοια να εξαλειφθεί μέσα του και την αληθινή γνώση να εγερθεί, το σκοτάδι να εξαφανιστεί και το φως (*āloka*) να αναδυθεί.

Στο τελευταίο μέρος της νύχτας όμως διαπίστωσε από δική του έρευνα, μέσω της συστηματικής και μεθοδικής παρατήρησης, ανάλυσης και κατανόησης του νου και της ύλης, την ασταθή και παροδική φύση όλων των νοητικών και υλικών φαινομένων κάθε μορφής ύπαρξης—της ανθρώπινης, μη ανθρώπινης και θεϊκής—μάλιστα και των πιο εξυψωμένων και υπερβατικών εκστάσεων που επιφέρουν επαναγέννηση σε μακάριους αλλά πρόσκαιρους κόσμους, και οι οποίες είναι ανίκανες να προσφέρουν απόλυτη ικανοποίηση αυτές καθαυτές.

Η βαθιά παρατήρηση (*anupassana*) του επέτρεψε να δει την έγερση (*samudaya*) και την παρακμή (*atthaṅgama/vaya*) των πέντε συναθροισμάτων της ύπαρξης—του υλικού σώματος, των αισθημάτων, των αντιλήψεων, των νοητικών λειτουργιών και της συνείδησης—και να αποβάλει από μέσα του τις νοητικές διαφθορές (*āsava*) που δημιουργούν την προσκόλληση προς

αυτά, η οποία επιφέρει την επώδυνη ύπαρξη και ταλαιπωρία στον ασταθή και εύθραυστο κόσμο.

Έτσι κατήυθνε τον νου του στη γνώση της εξάλειψης των νοητικών διαφθορών (*āsavañāṇa khayaññāṇa*). Κατανόησε άμεσα τις Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες όπως στην πραγματικότητα είναι: Αυτός είναι ο υπαρξιακός πόνος· αυτή η προέλευσή του· αυτή η παύση του· και αυτή η πρακτική που οδηγεί στην παύση του.

Και κατανόησε άμεσα τις νοητικές διαφθορές όπως στην πραγματικότητα είναι: Αυτές είναι οι νοητικές διαφθορές· αυτή είναι η προέλευσή τους· αυτή η παύση τους· και αυτή η πρακτική που οδηγεί στην παύση τους.

Όταν κατανόησε και είδε έτσι, ο νους του απελευθερώθηκε από τη νοητική διαφθορά της φιλήδονης επιθυμίας (*kāmasava*), από τη νοητική διαφθορά της προσκόλλησης στην ύπαρξη (*bhavaśava*) και από τη νοητική διαφθορά της άγνοιας (*avijjāśava*).

Όταν απελευθερώθηκε, προέκυψε η γνώση: «Απελευθερώθηκε»· και κατανόησε άμεσα: «Η γέννηση εξαλείφθηκε, αυτό που έπρεπε να γίνει έχει γίνει, δεν υπάρχει πλέον ερχομός σε καμία κατάσταση ύπαρξης».

Αυτή ήταν η τρίτη αληθινή γνώση (*vijjā*) που απέκτησε στο τελευταίο μέρος της νύχτας, κάνοντας την άγνοια να εξαλειφθεί μέσα του και την αληθινή γνώση να εγερθεί, το σκοτάδι να εξαφανιστεί και το φως (*āloka*) να αναδυθεί.¹⁸

Η γνώση αυτής της εξάλειψης των νοητικών διαφθορών ονομάζεται «γνώση της εξάλειψης των *āsava*» (*āsava-kkhayaññāṇa*) και είναι συνώνυμη με την επίτευξη του *Νιμπίνα*, το

¹⁸ Μ II, *Bodhirājakumāra-sutta*, σ. 93. Πρβλ. D II, *Mahāpadāna-sutta*, σ. 34, όπου η παρατήρηση της έγερσης (*samudaya*) και της παρακμής (*vaya /atthaṅgama*) των πέντε συναθροισμάτων της ύπαρξης που υπόκεινται στην προσκόλληση (*rañca upādāna khandha*) αναφέρεται σαφώς ως ο τρόπος της απελευθέρωσης του νου απ' όλες τις νοητικές διαφθορές (*āsava*) και της επίτευξης της φώτισης.

οποίο αποκαλείται «*anāśavaṇa*» (το μη διεφθαρμένο, το αδιάφθορο).¹⁹

Απελευθερωμένος έτσι απ' όλες τις νοητικές διαφθορές και προσκολλήσεις πέτυχε το *Νιμπάνα*—την ιδεώδη κατάσταση ισορροπίας που υπερβαίνει τον επώδυνο κύκλο της επαναγέννησης, σηματοδοτώντας τη σωτήρια απελευθέρωση από τη *σανσάρα* (*saṃsāra*), τον κύκλο της γέννησης και του θανάτου.

Η συστηματική μέθοδος παρατήρησης και ανάλυσης που εφαρμόσε ο Βούδας, που του επέτρεψε να δει την έγερση (*samudaya*) και την παρακμή (*vaṇa*) όλων των νοητικών και υλικών φαινομένων, κάθε μορφής ύπαρξης, ονομάζεται «διορατικός διαλογισμός» (*vipassanā*)—ένας όρος τον οποίο χρησιμοποίησε για πρώτη φορά ο ίδιος.

Επισημαίνεται εδώ ότι αυτό που εννοείται στον Βουδισμό με τη λέξη «φώτιση» δεν είναι κάποια αινιγματική λάμψη από ένα μυστηριώδες φως—ατομικό, θεϊκό, κοσμικό, κ.λπ.—μια θεϊκή δύναμη ή θεία χάρη, αλλά η ανώτατη κατανόηση (*μπόντχι-*bodhi**) που συντελεί στην πλήρη συνειδητοποίηση των Τεσσάρων Ευγενών Αληθειών. Όπως λέει ο ίδιος ο Βούδας, ακριβώς χάρη στην πλήρη κατανόηση των Τεσσάρων Ευγενών Αληθειών όπως πραγματικά είναι, ένας Βούδας ονομάζεται «Άξιος» (*Άραχαντ – Arahant*) και «Πλήρως Αυτοφωτισμένος» (*Σάμμα Σαμπούντχο – Sammā Sambuddho*).²⁰

Η ιστορικότητα της Μποντ Γκάγια

Η Μποντ Γκάγια, όπου ο Βούδας πέτυχε τη Φώτιση, παρέμεινε από την αρχαιότητα το αντικείμενο προσκυνήματος και σεβασμού για τους βουδιστές. Αρκετές πηγές αποδεικτικών στοιχείων υποστηρίζουν την ιστορικότητα της Μποντ Γκάγια ως εξής:

¹⁹ S IV, *Anāśavādi-sutta*, σ. 368.

²⁰ S V, *Sammāsambuddha-sutta*, σ. 433: «*Imesaṃ ...catunnaṃ ariyasaccānaṃ yaṭhābhūtaṃ abhisambuddhattā tathāgato 'arahaṃ sammāsambuddho 'ti vucati*».

1. *Αρχαιολογικά στοιχεία*: Οι ανασκαφές στην Μποντ Γκάγια έχουν αποκαλύψει αρχαία τεχνουργήματα, γλυπτά, κτίσματα και επιγραφές που επιβεβαιώνουν την αρχαιότητα και τη θρησκευτική σπουδαιότητα του τόπου. Αυτά δείχνουν ότι ο τόπος χρησιμοποιήθηκε από τους βουδιστές από την περίοδο της αυτοκρατορίας των Μαουρύα του 3ου αιώνα π.Χ.²¹ Ωστόσο, υπάρχουν αναφορές στις Ομιλίες του Βούδα για το δέντρο της Φώτισης (*bodhi-rukkha*) κοντά στο χωριό Ουρουβέλα (*Uruvela*) στην όχθη του ποταμού Νεράντζαρα²² και πώς ο Βούδας το είχε ήδη ορίσει ως τόπο προσκυνήματος πριν από τον θάνατό του, προτρέποντας τους μαθητές του να το επισκέπτονται ως έμπνευση για την Ανώτερη Πλήρη Αυτοφώτιση που είχε επιτύχει.²³ Έτσι, η Ουρουβέλα, που αργότερα ονομάστηκε Μποντ Γκάγια (όπου Μποντ σημαίνει Φώτιση), πρέπει να ήταν γνωστή από την εποχή του Βούδα ως τόπος προσκυνήματος.

Ανάμεσα στα πιο σημαντικά ευρήματα στην Μποντ Γκάγια είναι ο επιβλητικός και μεγαλειώδης ναός Μαχά Μπόντι, που χρονολογείται από τον 5ο αιώνα μ.Χ., ο οποίος αναγνωρίστηκε ως τόπος παγκόσμιας κληρονομιάς από την Ουνέσκο, και το Βατζράσανα (Διαμαντένιο Κάθισμα), που θεωρείται ότι σηματοδοτεί το σημείο όπου ο Βούδας κάθισε και πέτυχε τη Φώτιση. Εδώ βρίσκεται και το δέντρο της Φώτισης, το οποίο αποτελεί άμεσο απόγονο του αρχικού δέντρου.

Ο Ναός Μαχά Μπόντι και το Δέντρο της Φώτισης στα αριστερά.

²¹ Fogelin, Lars (2015): *An Archaeological History of Indian Buddhism*. Oxford University Press. σ. 195.

²² Ud, *Paṭhamabodhi-sutta*, σ. 1· Vin I, *Bodhikathā*, σ. 1.

²³ D II, *Mahāparinibbāna-sutta*, σ. 140: «*Anuttaraṃ sammāsambodhiṃ abhisambuddho*».

2. *Αρχαία κείμενα και επιγραφές:* Η σπουδαιότητα της Μποντ Γκάγια αναφέρεται σε διάφορα αρχαία κείμενα και επιγραφές, συμπεριλαμβανομένων των Τζάτακα (*Jātaka*), που είναι μια συλλογή ιστοριών για τις προηγούμενες ζωές του Βούδα. Επιπλέον, οι Κινέζοι προσκυνητές Σουαντσάνγκ και Φασιέν, που επισκέφθηκαν την Ινδία κατά τον 5ο και 7ο αιώνα μ.Χ. αντίστοιχα, κατέγραψαν λεπτομερείς αφηγήσεις των ταξιδιών τους, παρέχοντας πολύτιμες πληροφορίες για τη γεωγραφία, τον πολιτισμό και τις θρησκευτικές πρακτικές της εποχής. Οι περιγραφές τους για την Μποντ Γκάγια και τον ναό Μαχά Μπόντι επιβεβαιώνουν περαιτέρω την ιστορικότητα του τόπου. Η περιοχή βρισκόταν στην καρδιά ενός βουδιστικού πολιτισμού για αιώνες, και για τους βουδιστές ήταν και είναι ο σημαντικότερος από τους τέσσερις κύριους τόπους προσκυνήματος που σχετίζονται με τη ζωή του Βούδα Γκόταμα. Οι άλλοι τρεις είναι το Λούμπινη, το Σάρνατ και η Κουσινάρα.

3. *Προφορική παράδοση και λαϊκή παράδοση:* Η ιστορία της Φώτισης του Βούδα κάτω από το δέντρο Μπόντι στην Μποντ Γκάγια έχει μεταδοθεί από γενιά σε γενιά σε διάφορες θρησκευτικές και πολιτιστικές κοινότητες. Αυτή η προφορική παράδοση, εκτός από τα προαναφερθέντα αρχαιολογικά και κειμενικά στοιχεία, προσδίδει αξιοπιστία στην ιστορικότητα του τόπου.

Συνολικά, ο συνδυασμός αρχαιολογικών στοιχείων, αρχαίων κειμένων και επιγραφών, καθώς και της προφορικής παράδοσης, παρέχει ισχυρή βάση για την ιστορικότητα της Μποντ Γκάγια ως σημαντικού τόπου στη ζωή του Βούδα και την ανάπτυξη του Βουδισμού.

Το πρώτο κήρυγμα

Αρχικά ο Βούδας δίσταζε να διδάξει σε άλλους ανθρώπους αυτό που είχε ανακαλύψει, θεωρώντας ότι δεν θα τον κατανοού-

σαν, αλλά με την παρότρυνση του Βράχμα ξεκίνησε να κηρύττει. Το πρώτο του κήρυγμα το παρέδωσε σε μια ομάδα πέντε ασκητών, τους παλιούς πνευματικούς συντρόφους του, στο Άλσος των Ελαφιών στην Ισιπατάνα, το σημερινό Σάρνατ κοντά στο Μπενάρες. Το κήρυγμα είναι γνωστό ως *Dhamma-cakka-ppravattana Sutta* ή

«Η Ομιλία περί της Εκκίνησης του Τροχού της Διδασκαλίας», όπου ο Βούδας εξέθεσε τη Διδασκαλία της Μέσης Οδού, των Τεσσάρων Ευγενών Αληθειών και της Ευγενούς Οκταμελούς Οδού, που μαζί αποτελούν τη βάση της βουδιστικής φιλοσοφίας και πρακτικής, για την οποία θα μιλήσουμε ευρύτερα στα επόμενα κεφάλαια. Η Ομιλία έχει μεγάλη σημασία στον Βουδισμό, καθώς σηματοδοτεί την αρχή της διδακτικής σταδιοδρομίας του Βούδα και τη συγκρότηση της πρώτης κοινότητας βουδιστών μοναχών, γνωστή ως Σάνγκα (*Saṅgha*).

Η ιστορικότητα του Σάρνατ

Το Σάρνατ, το οποίο αναγνωρίστηκε ως τόπος παγκόσμιας κληρονομιάς από την Ουνέσκο, είναι μια ιστορικά σημαντική τοποθεσία για τον Βουδισμό και υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία που υποστηρίζουν τη σχέση του με τον Βούδα Γκόταμα, τα οποία είναι τα εξής:

1. *Αρχαιολογικά στοιχεία:* Οι ανασκαφές στο Σάρνατ έχουν ξεθάψει πολυάριθμα τεχνουργήματα και κτίσματα που χρονολογούνται από την εποχή του Βούδα και μεταγενέστερες περιόδους. Ανάμεσα στις πιο σημαντικές ανακαλύψεις είναι η κολοσ-

Η κολοσσιαία στούπα Νταμέκ στο Σάρ-

σιαία στούπα Ντχამέκ (*Dhamek*), ένα αρχαίο μνημείο που χτίστηκε για να τιμήσει το πρώτο κήρυγμα του Βούδα. Μετά είναι η στούπα *Dharmarājika*, και ο Στύλος του Ασόκα με επιγραφές που ανήγειρε ο αυτοκράτορας Ασόκα, ο οποίος διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διάδοση του Βουδισμού.

2. *Επιγραφές*: Οι επιγραφές στον Στύλο του Ασόκα όχι μόνο αποδεικνύουν ότι ο αυτοκράτορας Ασόκα προστάτευσε τον Βουδισμό, αλλά παρέχουν και αποδεικτικά στοιχεία για τη σημασία της τοποθεσίας μέσα στη βουδιστική παράδοση. Ο Στύλος, με τα τέσσερα λιοντάρια του ως κιονόκρανο, θεωρείται εικονική αναπαράσταση των διδασκαλιών του Βούδα που διαδόθηκαν στις τέσσερις κατευθύνσεις και έχει υιοθετηθεί ως εθνικό σύμβολο της Ινδίας.

3. *Κειμενικά στοιχεία*: Τα πρώιμα βουδιστικά κείμενα, όπως ο Κανόνας Πάλι, περιέχουν αφηγήσεις του πρώτου κήρυγματος του Βούδα στο Σάρνατ, τη συγκρότηση της Σάνγκα και την προτροπή του Βούδα στους μαθητές του ως τόπο προσκυνήματος, όπου εκκίνησε τον Ανώτερο Τροχό της Διδασκαλίας.²⁴ Παρόλο που τα ίδια τα κείμενα συντάχθηκαν αιώνες μετά τον θάνατο του Βούδα, παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο και τα γεγονότα που σχετίζονται με το Σάρνατ.

Συνολικά, τα στοιχεία ενισχύουν σημαντικά τη βεβαιότητα της παρουσίας του Βούδα Γκόταμα στο Σάρνατ. Αρχαιολογικά ευρήματα, επιγραφές και κειμενικές πηγές, όταν συνδυάζονται, παρέχουν ισχυρή υποστήριξη στην ιστορικότητα της σχέσης του ιερού χώρου με τον Βούδα και τη σπουδαιότητά του στην ανάπτυξη του Βουδισμού.

²⁴ D II, *Mahāparinibbāna-sutta*, σ. 140: «*Anuttaraṃ dhammacakkaṃ pavatitāṃ*».

Η διακονία του Βούδα

Με το κήρυγμα της Διδασκαλίας (*Dhamma*) για πρώτη φορά και με την ομάδα των πέντε ασκητών που την ασπάστηκαν και πέτυχαν τη Φώτιση, το Σάρνατ έγινε η γενέτειρα του Βουδισμού και της Κοινότητας των μοναχών (*Saṅgha*).

Ο Βούδας συνέχισε να διδάσκει και σύντομα πενήντα πέντε άλλα άτομα με επικεφαλής τον Γιάσα, έναν νεαρό πλούσιο, πέτυχαν τη Φώτιση και προσχώρησαν στην Κοινότητα. Στη συνέχεια, ο Βούδας απευθύνθηκε στους μαθητές του, τους Άξιους (*Arahant*), που τώρα ήταν εξήντα σε αριθμό, και τους είπε: «Απελευθερωμένος είμαι, ω μοναχοί, από όλους τους δεσμούς, τόσο θεϊκούς όσο και ανθρώπινους. Και εσείς είστε απελευθερωμένοι από όλους τους δεσμούς, τόσο θεϊκούς όσο και ανθρώπινους. Πορευτείτε τώρα για την ευημερία και την ευτυχία πολλών λαών, με συμπόνια για τον κόσμο, για το όφελος, την ευημερία και την ευτυχία των θεών και των ανθρώπων. Μην πάτε παρέα δύο από εσάς στον ίδιο δρόμο. Διακηρύξτε τη Διδασκαλία που είναι εξαισία στην αρχή, στη μέση και στο τέλος, με το πνεύμα και το γράμμα. Ανακοινώστε την τελειώς πλήρη και εξαγνισμένη άγια ζωή. Υπάρχουν όντα με λίγη σκόνη στα μάτια τους που θα χαθούν αν δεν ακούσουν τη Διδασκαλία. Θα υπάρξουν εκείνοι που θα κατανοήσουν τη Διδασκαλία. Και εγώ, ω μοναχοί, θα προσέλθω στην Ουρουβέλα (Μποντ Γκάγια) για να διακηρύξω τη Διδασκαλία».²⁵

Έτσι ο Βούδας αρχίζει την ευεργετική και επιτυχημένη αποστολή του, η οποία διήρκεσε σαράντα πέντε χρόνια. Από το τριακοστό πέμπτο έτος της ζωής του, το έτος της Φώτισής του, μέχρι τον θάνατό του στο ογδοηκοστό έτος της ζωής του, διακόνησε την ανθρωπότητα τόσο με το παράδειγμά του όσο και με το δίδαγμά του, εμπνέοντας όλους με την απέραντη συμπόνια και σοφία του.

²⁵ Vin I, *Mārakathā*, σ. 39· S I, *Dutiyamārapāsa-sutta*, σ. 105.

Καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, περιόδευε από τόπο σε τόπο στη βόρεια Ινδία, μερικές φορές μόνος, μερικές φορές συνοδευόμενος από τους μαθητές του, κηρύσσοντας τη Διδασκαλία στους ανθρώπους και διδάσκοντάς τους την απελευθέρωση από τους δεσμούς της επώδυνης περιπλάνησης στην ύπαρξη (*samsāra*).

Δίδαξε σε όλες τις κοινωνικές τάξεις—σε βασιλιάδες, πρίγκιπες, εμπόρους, εργάτες και αγρότες, σε βραχμάνους, ιερείς και παρίες, σε τραπεζίτες και ζητιάνους, σε άγιους και ληστές—χωρίς να κάνει οικονομικές, κοινωνικές, φυλετικές ή άλλες διακρίσεις μεταξύ τους. Η Οδός που κήρυξε ήταν ανοιχτή σε όλους τους άνδρες και τις γυναίκες που ήταν σε θέση να την κατανοήσουν και να την ακολουθήσουν.

Η μοναστική κοινότητα

Ο Βούδας καθιέρωσε επίσης τη Μοναστική Κοινότητα (*Saṅgha*), πρώτα για τους μοναχούς και κατόπιν για τις μοναχές. Η πρώτη μοναχή ήταν η θετή του μητέρα, η Μαχαπατζαπάτι Γκόταμι (*Mahā-pajāpatī Gotamī*), και μετά από αυτήν πεντακόσιες άλλες μοναχές της φυλής των Σάκκα. Αργότερα έγινε μοναχή και η πρώην σύζυγός του, η Γιασόνταρα (*Yasodhara*), και ακολούθησαν πολλές άλλες γυναίκες από διάφορες κοινωνικές τάξεις.

Η μοναστική κοινότητα ιδρύθηκε και οργανώθηκε από τον Βούδα βασιζόμενη σε ένα σύστημα κανόνων που ονομάζεται *Vinaya* (Διαγωγή), το οποίο περιλαμβάνει κανόνες συμπεριφοράς και ηθικής. Αυτοί οι κανόνες βοηθούσαν στη διατήρηση της κοινοτικής αρμονίας και του πνευματικού περιβάλλοντος εντός μιας μεγάλης και ποικίλης πνευματικής κοινότητας. Μέσα σε αυτή την κοινότητα, ο Βούδας ενθάρρυνε την αμοιβαία υποστήριξη και την ομόνοια μεταξύ των μοναχών, διδάσκοντας ότι κάθε ατομική προσπάθεια είναι σημαντική για την επίτευξη της απελευθέρωσης, αλλά επίσης ότι η αλληλεγγύη και η κοινότητα

είναι κρίσιμης σημασίας. Προώθησε επιπλέον την εκπαίδευση και τη μετάδοση της Διδασκαλίας στους μοναχούς και τις μοναχές, οι οποίοι αφιέρωναν τη ζωή τους στην πρακτική του διαλογισμού, στην εκπλήρωση της Διδασκαλίας του Βούδα, καθώς και στην παροχή ηθικής και πνευματικής καθοδήγησης στην κοινωνία. Οι μοναχοί και οι μοναχές εκπαιδεύονταν στην καλλιέργεια της φιλικότητας και της συμπόνιας προς όλες τις μορφές ζωής, αποδίδοντας σε κάθε οντότητα σεβασμό και αναγνώριση της αξίας της.

Για την οργάνωση της κοινότητας, ο Βούδας ενθάρρυνε το πνεύμα της διαβούλευσης και την αποδοχή δημοκρατικών διαδικασιών, όπου όλα τα μέλη έχουν το δικαίωμα να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων για θέματα γενικού ενδιαφέροντος. Όταν ένα σοβαρό ζήτημα απαιτούσε προσοχή, αυτό παρουσιαζόταν στα μέλη της κοινότητας και συζητιόταν με τρόπο που μοιάζει με το δημοκρατικό κοινοβουλευτικό σύστημα που χρησιμοποιείται σήμερα.

Γενικά, μέσω της μεθοδικής οργάνωσης της μοναστικής κοινότητας, ο Βούδας εξασφάλισε την αποτελεσματική λειτουργία της με βάση στη *Vinaya* (Διαγωγή), καθώς και τη διάδοση της Διδασκαλίας του για πολλές επόμενες γενιές. Γι' αυτό έχει ειπωθεί ότι «η αληθινή Διδασκαλία (*saddhamma*) συνεχίζεται όσο η μοναστική διαγωγή διαρκεί (*vinayo tittḥati*)».²⁶

Αν και η κοινότητα ξεκίνησε την πορεία της με μόνο εξήντα μαθητές, αργότερα αυξήθηκαν σε χιλιάδες. Ως αποτέλεσμα, δημιουργήθηκαν πολλά μοναστήρια και, σε μετέπειτα εποχές, μερικά από αυτά εξελίχθηκαν σε μοναστικά πανεπιστήμια, όπως το Νάλαντα, το Βικραμασίλα και το Οντανταπούρι, τα οποία έγιναν πολιτιστικά κέντρα που επηρέασαν σταδιακά ολόκληρη την Ασία και μέσω αυτής την πνευματική ζωή της ανθρωπότητας.

²⁶ Vin V, *Samuṭṭhānassuddāna*, σ. 86.

Το μεγάλο μοναστήρι στη Σάβατχι

Ένα μεγάλο μοναστήρι όπου ο Βούδας πέρασε σημαντικό μέρος της ζωής του—περίπου είκοσι πέντε εποχές των βροχών—βρισκόταν στο πάρκο Τζέταβανα (*Jetavana*), κοντά στην αρχαία πόλη Σάβατχι (*Sāvattihī*, σανσκρι. *Śrāvastī*). Αυτό κατέχει ιδιαίτερη σημασία στην ιστορία του Βουδισμού, επειδή εδώ ο Βούδας έδωσε τις περισσότερες Ομιλίες του και πολλοί από τους διάσημους μαθητές του ασπάστηκαν τη Διδασκαλία του.

Η ιστορικότητα της Σάβατχι και του Βουδισμού υποστηρίζεται από πολλές πηγές αποδεικτικών στοιχείων, συμπεριλαμβανομένων αρχαιολογικών ευρημάτων, αρχαίων κειμένων και αφηγήσεων από πρώιμους ταξιδιώτες, ως εξής:

1. *Αρχαιολογικά στοιχεία*: Ανασκαφές που διεξήχθησαν στο σύγχρονο χωριό Σαχέτ-Μαχέτ έχουν αποκαλύψει σημαντικά αρχαιολογικά κατάλοιπα που θεωρούνται μέρος της αρχαίας πόλης Σάβατχι. Τα ευρήματα περιλαμβάνουν στούπες, μοναστήρια και άλλα κτίσματα που σχετίζονται με τον Βουδισμό. Αυτά χρονολογούνται σε διάφορες περιόδους, συμπεριλαμβανομένης της εποχής του Βούδα, υποδεικνύοντας την ύπαρξη ενεργούς βουδιστικής κοινότητας στην περιοχή.

2. *Αρχαία κείμενα*: Διάφορα αρχαία κείμενα, όπως ο Κανόνας Πάλι, τα επεξηγηματικά σχόλια και οι ιστορίες Τζάτακα, αναφέρουν τη Σάβατχι και τη σημασία της στη ζωή του Βούδα. Αυτά τα κείμενα παρέχουν λεπτομερείς αφηγήσεις των γεγονότων που συνέβησαν στη Σάβατχι και τις διδασκαλίες που παρέδωσε ο Βούδας εκεί.

3. *Αφηγήσεις πρώιμων ταξιδιωτών*: Πρώιμοι ταξιδιώτες, όπως οι Κινέζοι προσκυνητές Φασιέν (4ος-5ος αιώνας μ.Χ.) και

Σουαντσάνγκ (7ος αιώνας μ.Χ.), που επισκέφθηκαν την Ινδία και έγραψαν για τις εμπειρίες τους, ανέφεραν ότι επισκέφθηκαν τη Σάβατχι, περιγράφοντας τα μοναστήρια, τις στούπες και άλλα κτίσματα που είδαν.

Παρόλο που είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι τα αρχαιολογικά και τα κειμενικά αποδεικτικά στοιχεία μπορούν να υπόκεινται σε ερμηνεία και συζήτηση, ο συνδυασμός αυτών των πηγών παρέχει μια ισχυρή ένδειξη για την ιστορικότητα της Σάβατχι και τη σχέση της με τον Βουδισμό.

Οι ικανότητες του Βούδα

Πολλές είναι οι ικανότητες του Βούδα που περιγράφονται στα κείμενα Πάλι, μερικές από τις οποίες είναι οι εξής:

Ο Βούδας ποτέ δεν διαταρασσόταν όταν αντιμετώπιζε τις αντιξοότητες της ζωής—κέρδη και απώλειες, φήμη και δυσφήμιση, επαίνους και κατακρίσεις, δυστυχία και ευτυχία. Έχοντας κατανοήσει την παροδικότητα όλων των φαινομένων, ο νους του ήταν απελευθερωμένος και ανεπηρέαστος, κι έτσι ατράνταχτος σαν συμπαγής βράχος. Είτε βίωνε ευτυχία είτε δυστυχία, δεν έδειχνε ούτε ενθουσιασμό ούτε κατάθλιψη.²⁷ Γι' αυτό λέγεται για έναν τέτοιο απελευθερωμένο νου: «Όπως ένας συμπαγής βράχος δεν ταρασσεται από μια θύελλα, έτσι ορατές μορφές και γεύσεις, ήχοι, οσμές και οι επαφές όλες, τα επιθυμητά ή τα ανεπιθύμητα, δεν διαταράσσουν τον ακλόνητο και απελευθερωμένο νου που παρατηρεί την παρακμή των φαινομένων».²⁸

Επίσης, ο Βούδας ποτέ δεν ενθάρρυνε τη διαμάχη και την εχθρότητα. Απευθυνόμενος στους μοναχούς, κάποτε είπε: «Ένας κήρυκας της Διδασκαλίας δεν φιλονικεί με κανέναν στον κόσμο».²⁹ Συμβούλευε τους μαθητές του με αυτά τα λόγια:

²⁷ DhP, 83.

²⁸ A III, *Sona-sutta*, σ. 378.

²⁹ S III, *Puppha-sutta*, σ. 138.

«Αν άλλοι μιλούν απαξιωτικά για εμένα, για τη Διδασκαλία ή για την Κοινότητα, δεν πρέπει να θυμώνετε, να αναστατώνεστε ή να δυσαρεστείστε για αυτόν τον λόγο. Αν αντιδράσετε έτσι, όχι μόνο θα εμποδίσετε τη διανοητική σας ανάπτυξη αλλά θα αποτύχετε επίσης να κρίνετε αν η ομιλία τους είναι σωστή ή λανθασμένη. Θα πρέπει να διακρίνετε τι είναι αναληθές και να το επισημάνετε ως τέτοιο, λέγοντας: “Για τον συγκεκριμένο λόγο, αυτό είναι αναληθές και ανακριβές και δεν ισχύει για εμάς”.

»Αντιθέτως, αν άλλοι μιλούν τιμητικά για εμένα, για τη Διδασκαλία ή για την Κοινότητα, δεν πρέπει να χαίρεστε, να ευχαριστιέστε ή να ενθουσιάζεστε για αυτόν τον λόγο. Αν αντιδράσετε έτσι, θα εμποδίσετε επίσης τη διανοητική σας ανάπτυξη. Θα πρέπει να αναγνωρίσετε τι είναι αληθές και να το επισημάνετε ως τέτοιο, λέγοντας: “Για τον συγκεκριμένο λόγο, αυτό είναι αληθές και ακριβές και ισχύει για εμάς”».³⁰

Δεν υπήρξε ποτέ περίπτωση όπου ο Βούδας εκδήλωσε εχθρότητα προς κάποιον, ούτε καν προς αντιπάλους ή εχθρικά προσκείμενους. Υπήρχαν εκείνοι που αντιτάχθηκαν σε αυτόν και τη Διδασκαλία του, αλλά ο Βούδας ποτέ δεν τους θεώρησε εχθρούς του. Όταν άλλοι τον κατέκριναν, ο Βούδας δεν εκδήλωνε θυμό, αποστροφή ή ακόμη και αγενή συμπεριφορά. Αντίθετα, είπε:

«Όπως ένας ελέφαντας στο πεδίο της μάχης αντέχει τα βέλη που εκτοξεύονται γύρω του, έτσι κι εγώ θα αντέχω τις εχθρικές και υβριστικές εκφράσεις των άλλων».³¹

Άλλες ικανότητές του είναι οι ακόλουθες:

Είχε ανάμνηση των πολλών προηγούμενων ζωών του. Είχε τη δυνατότητα να βλέπει τα όντα να πεθαίνουν και να επανα-

³⁰ D I, *Brahmajāla-sutta*, σ. 2.

³¹ DhP, 320.

γεννιούνται σύμφωνα με τις πράξεις τους, ως καλότυχα και άτυχα, κατώτερα και ανώτερα, όμορφα και άσχημα. Μπορούσε να δει όπως πραγματικά συμβαίνουν τα αποτελέσματα (*vipāka*) των πράξεων (*kamma*) που έχουν γίνει στο παρελθόν και στο παρόν. Είχε κατανοήσει, όπως είναι στην πραγματικότητα, τους τρόπους που οδηγούν σε διάφορους υπαρξιακούς προορισμούς, τον κόσμο με τα πολλά και διαφορετικά στοιχεία του, τις διαφορετικές κλίσεις των όντων, τη μόλυνση και την κάθαρση του νου σε σχέση με τις διαλογιστικές εκστάσεις (*jhāna*), τις απελευθερώσεις, τις αυτοσυγκεντρώσεις και τα πνευματικά επιτεύγματα. Γνώριζε πώς να εξαλείψει κάποιος τις λανθασμένες ιδιότητες του νου. Είχε την ικανότητα να διαβάσει τον νου των άλλων και είχε συνειδητοποιήσει με άμεση γνώση την απελευθέρωση του νου και την απελευθέρωση μέσω της σοφίας, η οποία επιφέρει την εξάλειψη των νοητικών διαφθορών (*āsava*)—των βαθιά ριζωμένων νοητικών μολύνσεων που δεσμεύουν τα όντα στον επώδυνο κύκλο της επαναγέννησης.³²

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η παραπάνω περιγραφή κάποιων ικανοτήτων του Βούδα, όπως να διαβάσει τον νου των άλλων, είναι μεν υπερφυσικές δυνάμεις που αποκτήθηκαν μέσω του διαλογισμού, αλλά όχι μεταφυσικές.

Λόγω αυτών και άλλων ικανοτήτων του ως Δασκάλου, ο Βούδας ήταν ένας κατ' εξοχήν άνθρωπος και δεν ισχυριζόταν ότι είχε δεχθεί έμπνευση από κάποιο Θεό, υπερφυσικό ον, εξωτερική αυθεντία ή ότι ήταν η ενσάρκωση κάποιου θεού. Απέδωσε όλη τη συνειδητοποίηση και τα επιτεύγματά του στην ανθρώπινη προσπάθεια και νοημοσύνη. Ένας άνθρωπος και μόνο ένας άνθρωπος μπορεί να γίνει Βούδας, αν βέβαια το θέλει και προσπαθεί.

Ο ίδιος λέει: «Όπως ένας λωτός, που γεννήθηκε και μεγάλωσε στο νερό, στέκεται πάνω από το νερό και μένει ακηλίδω-

³² M I, 12. *Mahāsīhanāda-sutta*, σ. 69. Αυτές και άλλες ικανότητες ονομάζονται «ανώτερες γνώσεις ή δυνάμεις». Βλ. *abhiñña* στο Γλωσσάρι.

τος από αυτό, έτσι και ο Βούδας γεννήθηκε και μεγάλωσε στον κόσμο, αλλά, έχοντας ξεπεράσει τον κόσμο, παραμένει ακηλίδωτος από αυτόν».³³

Στηριζόμενος στη δική του αδιάκοπη προσπάθεια πέτυχε τα υψηλότερα πνευματικά και διανοητικά επιτεύγματα. Έφτασε στο αποκορύφωμα της αγνότητας και ήταν τέλειος ως προς τις ανώτερες αρετές της ανθρώπινης φύσης. Ήταν μια ενσωμάτωση της συμπόνιας και της σοφίας που έγιναν οι δύο κατευθυντήριες αρχές της Διδασκαλίας του.

Μέσω της προσωπικής εμπειρίας, κατανόησε την υπεροχή του ανθρώπου και συνειδητοποίησε ότι η έννοια ενός «υπερφυσικού» όντος, που κυβερνά πάνω από το πεπρωμένο των όντων, είναι απλώς μια ψευδαίσθηση και αυταπάτη. Ο Βούδας ποτέ δεν ισχυρίστηκε ότι είναι ένας σωτήρας που προσπαθεί να σώσει «ψυχές» μέσω μιας αποκαλυπτικής θρησκείας. Μέσα από τη δική του επιμονή και κατανόηση απέδειξε ότι ο άνθρωπος έχει άπειρες δυνατότητες και ότι χρειάζεται η ανθρώπινη προσπάθεια για να αναπτύξει κάποιος αυτές τις δυνατότητες. Έδειξε με τη δική του εμπειρία ότι η Φώτιση και η απελευθέρωση βρίσκονται απολύτως και εξ ολοκλήρου στο χέρι του ανθρώπου. Έτσι, η θέση του ανθρώπου, σύμφωνα με τον Βουδισμό, είναι υπέρτατη.

Εκπροσωπώντας ο ίδιος μια ενεργή ζωή με δίδαγμα και παράδειγμα, ο Βούδας ενθάρρυνε τους μαθητές του να καλλιεργήσουν την αυτοπεποίθηση ως εξής: «Ο εαυτός σας είναι, πράγματι, ο σωτήρας (*nātha*) του εαυτού σας. Γιατί ποιος άλλος μπορεί να είναι ο σωτήρας; Με τον εαυτό σας καλά δαμασμένο αποκτάτε έναν σωτήρα που είναι δύσκολο να αποκτηθεί».³⁴

Αυτές οι σημαντικές και εντυπωσιακές λέξεις αποκαλύπτουν πόσο ζωτικής σημασίας είναι η προσωπική προσπάθεια για την επίτευξη των σκοπών κάποιου και πόσο επιφανειακό και μάταιο

³³ S III, *Puppha-sutta*, σ. 138.

³⁴ DhP, 160.

είναι να επιδιώκει κάποιος λύτρωση μέσω σωτήρων και να λαχταράει παραπλανητική ευτυχία σε μια μεταθανάτια ζωή μέσω της εξιλέωσης από φανταστικούς θεούς, με άκαρπες προσευχές και ανούσιες θυσίες. Ο Βούδας αναγνωρίζει την ελευθερία στους μαθητές του, που θεμελιώνεται στην αρχή της ατομικής ευθύνης. Η εξάρτηση από άλλους σημαίνει την εγκατάλειψη της προσπάθειας στα χέρια άλλων.

Αν, όμως, ο Βούδας πρέπει να ονομαστεί «σωτήρας», είναι μόνο με την έννοια ότι ανακάλυψε και έδειξε την πορεία προς την απελευθέρωση, την Αθανασία, το *Νιμπάνα*. «Εσείς οι ίδιοι πρέπει να εργασθείτε. Οι Βούδες δείχνουν μόνο την πρακτική. Εκείνοι που διαλογίζονται και εξασκούνται, απελευθερώνονται από τα δεσμά του Θανάτου», λέει ο ίδιος.³⁵

Η πρακτική για την απελευθέρωση είναι η Ευγενής Οκταμελής Οδός που οδηγεί στη Φώτιση και στην υψηλότερη ασφάλεια μέσω της συνειδητοποίησης των Τεσσάρων Ευγενών Αληθειών, τις οποίες θα αναλύσουμε στα επόμενα κεφάλαια.

Επιπλέον, ο Βούδας δεν ήθελε οι μαθητές του απλώς να παίρνουν τα λόγια του ως αυθεντία. Ήθελε να τα επιβεβαιώσουν οι ίδιοι για τον εαυτό τους. Το να εμπιστευόμαστε οτιδήποτε και οποιονδήποτε δεν είναι στο πνεύμα του Βουδισμού. Χαρακτηριστικά, βρίσκουμε αυτόν τον διάλογο μεταξύ του Δασκάλου και των μαθητών: «Εσείς, γνωρίζοντας και βλέποντας με αυτόν τον τρόπο, θα λέγατε έτσι:

“Ο Δάσκαλός μας είναι σεβαστός κι εμείς λέμε ό,τι λέμε από σεβασμό προς τον Δάσκαλο μας;”

“Όχι, Κύριε”.

“Οπότε, λέτε μόνο όσα γνωρίζετε, έχετε δει, έχετε επιβεβαιώσει και κατανοήσει από μόνοι σας;”

“Ναι, Κύριε”.

“Καλώς. Έτσι καθοδηγηθήκατε από εμένα με αυτή τη Διδασκαλία (*Dhamma*), η οποία είναι ορατή εδώ και τώρα, άμεσα

³⁵ DhP, 276.

αποτελεσματική, προσκαλώντας κάποιον να δει (όχι να πιστεύει), και η οποία μπορεί να κατανοηθεί ατομικά από τους σοφούς».³⁶

Είναι με αυτή την αρχή της ατομικής ευθύνης και κατανόησης που ο Βούδας προσφέρει ελευθερία στους μαθητές του. Αυτή η ελευθερία σκέψης είναι μοναδική στην ιστορία της θρησκείας και είναι αναγκαία, επειδή—σύμφωνα με τον Βούδα—η απελευθέρωση του ανθρώπου εξαρτάται από τη δική του συνειδητοποίηση της Αλήθειας και όχι από την καλοσύνη ενός Δασκάλου, Θεού ή οποιασδήποτε εξωτερικής δύναμης ως ανταμοιβή για την υπάκουη συμπεριφορά του.

Ο αποθαμός του Βούδα

Έπειτα από επιτυχημένη διακονία σαράντα πέντε ετών, ο Βούδας πέθανε σε ηλικία ογδόντα ετών στην Κουσινάρα (*Kusināra*), έχοντας πετύχει το τελικό *Νιμπάνα* (*parinibbāna*), για το οποίο θα γίνει μνεία στο Κεφ. V, σελ. 267. Η τελική νουθεσία που έδωσε στους μαθητές του ήταν:

«Όλα τα φαινόμενα έχουν τη φύση της παρακμής. Προσπαθήστε να το καταλάβετε αυτό με επιμέλεια».³⁷

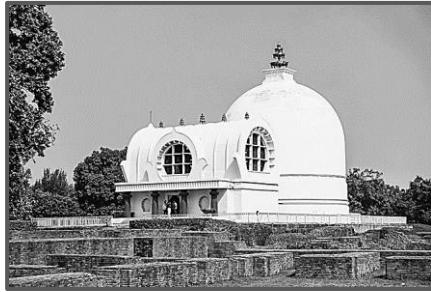
Αυτή ήταν μια τελευταία υπενθύμιση της παροδικότητας όλων των φαινομένων και της ανάγκης αποπροσκόλλησης από αυτά ώστε να επιτευχθεί η τελική απελευθέρωση.

Η ιστορικότητα της Κουσινάρα επιβεβαιώνεται από διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα και αρχαία κείμενα, ως εξής:

³⁶ M I, *Mahātaṇhāsāṅkhaya-sutta*, σ. 265.

³⁷ D II, *Mahāparinibbāna-sutta*, σ. 120: «*Vayadhammā saṅkhārā, appamādena sampādeṭha*».

1. *Αρχαιολογικά στοιχεία:* Ανασκαφές στην περιοχή έχουν αποκαλύψει αρχαία κτίσματα, στούπες και μοναστήρια. Ένα από τα πιο σημαντικά ευρήματα είναι η Στούπα του Παρινιμπάνα, η οποία πιστεύεται ότι χτίστηκε για να σηματοδοτήσει το σημείο όπου πέθανε ο Βούδας. Επιπλέον, στην περιοχή έχουν ανακαλυφθεί λείψανα και επιγραφές που αποδίδονται στον αυτοκράτορα Ασόκα.

Η Στούπα Παρινιμπάνα και ο Ναός στο μπροστινό μέρος με πολλά ερείπια μοναστηριών στην Κουσινάρα.

2. *Αρχαία κείμενα:* Η Ομιλία *Μαχά Παρινιμπάνα*, που απαντά στον Κανόνα Πάλι, παρέχει λεπτομερή αφήγηση των τελευταίων ημερών του Βούδα, του ταξιδιού του στην Κουσινάρα και της επίτευξης του *Παρινιμπάνα*. Άλλα κείμενα, όπως οι καταγραφές του Κινέζου προσκυνητή Σουαντσάνγκ από τον 7ο αιώνα μ.Χ., αναφέρουν επίσης την Κουσινάρα ως σημαντικό βουδιστικό τόπο.

Γενικά, η συσχέτιση μεταξύ των αρχαιολογικών ευρημάτων και των αρχαίων κειμένων αυξάνει σημαντικά τη βεβαιότητα για την ιστορικότητα και την πνευματική σημασία της Κουσινάρα στη βουδιστική παράδοση.

Το Φως της Ασίας

Με λίγους μόνο ακόλουθους στην αρχή, ο Βουδισμός διείσδυσε σε πολλές χώρες και αποτελεί σήμερα μια παράδοση που ακολουθούν περισσότεροι από 500 εκατομμύρια άνθρωποι. Από τον 5ο αιώνα π.Χ. ο Βούδας ήταν το «Φως της Ασίας», ένας πνευματικός δάσκαλος του οποίου η Διδασκαλία έχει φωτίσει τη ζωή εκατομμυρίων ανθρώπων.

Είναι ο Διδάσκαλος που εξάλειψε την αυταπάτη και εμφανίστηκε για να παρουσιάσει τη Διδασκαλία του παρακινούμενος από συμπόνια για τον κόσμο, για το κοινό καλό, την ευημερία και την ευτυχία όλων των όντων.

Όπως αναφέρει ο Γερμανός ειδικός στο πεδίο της Ινδολογίας και Βουδολογίας, Δρ. H.W. Schumann: «Λίγες προσωπικότητες στην ιστορία της ανθρώπινης σκέψης είχαν τόσο μεγάλη και διαρκή επιρροή όπως ο Σιντχάτχα Γκόταμα, ο “Βούδας”, και καμιά δεν άφησε το σημάδι της πιο βαθιά στην Ασία. Η φιλοσοφία που θεμελίωσε όχι μόνο έφερε παρηγοριά σε αναρίθμητους ανθρώπους, αλλά παρείχε επίσης τη βάση για έναν υψηλό ανθρωπισμό και μια κουλτούρα μεγάλης ευαισθησίας. Το πρώτο κήρυγμα σχετικά με τις Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες που κήρυξε ο Βούδας στο Σάρνατ, κοντά στο Βαρανάσι, ήταν ένα γεγονός του οποίου τα ευεργετικά αποτελέσματα συνεχίζονται μέχρι σήμερα».³⁸

Ο Βούδας πέτυχε τις τελειοποιήσεις του χάρη στη συμπόνια που ένιωθε για τα όντα που ταλαιπωρούνται και πονούν, αλλά και χάρη στη προσπάθειά του να τα απελευθερώσει από αυτές τις αρνητικές καταστάσεις.

Η Διδασκαλία του είναι το μήνυμα της ειρήνης, της συμπόνιας, της μη καταπίεσης, της απόρριψης της βίας και του σεβασμού προς τη ζωή· το μήνυμα της ηθικής, ενάρετης, στοχαστικής και σώφρονος ζωής. Όσοι δεν ακολουθούν το μήνυμά του δεν μπορούν να θεωρηθούν πραγματικοί μαθητές του ή, ακόμη χειρότερα, βουδιστές.

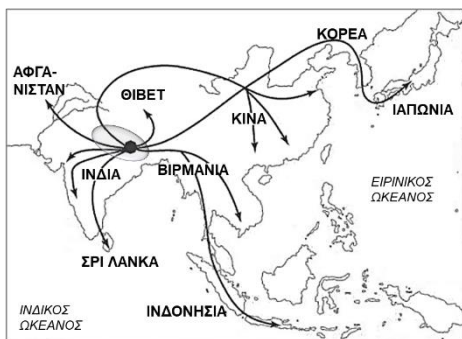
Ως Διδάσκαλος ακολουθεί διδακτική μέθοδο, μεταδίδοντας σε μαθητές συστηματοποιημένες γνώσεις για την απελευθέρωση από τον υπαρξιακό πόνο. Επομένως, η Διδασκαλία του, όπως λέει ο ίδιος, επικεντρώνεται σε δύο πράγματα: στον πόνο και στην κατάπαυση του πόνου.³⁹

³⁸ H.W. Schumann (1982): *The Historical Buddha*, Motilal Banarsidass Publishers, Delhi, 2004, σ. xi.

³⁹ M I, 22. *Alagaddūpama-sutta*, σ. 140.

Επειδή ο Βούδας ασχολείται με το πιο σημαντικό, κεντρικό και παγκόσμιο πρόβλημα όλων των ανθρώπινων προβλημάτων—το πρόβλημα του υπαρξιακού πόνου, της ταλαιπωρίας και της απελευθέρωσης από αυτά—η Διδασκαλία του έχει κερδίσει παγκόσμια απήχηση, απευθυνόμενη σε όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως φυλής, εθνικότητας και γένους. Με αυτόν τον τρόπο ο Βούδας άνοιξε τις πόρτες της απελευθέρωσης σε ανθρώπους όλων των κοινωνικών τάξεων.

Είναι ακριβώς αυτή η παγκόσμια διάσταση της Διδασκαλίας του που της επέτρεψε να εξαπλωθεί πέρα από τα όρια της Ινδίας και να κάνει τον Βουδισμό παγκόσμια φιλοσοφική θρησκεία.

Η εξάπλωση του Βουδισμού

Ο Ελληνοβουδισμός

Ήδη από τον 4ο αιώνα π.Χ. η φιλοσοφική, ειρηνική και απελευθερωτική Διδασκαλία του Βούδα είχε μεγάλο αντίκτυπο και στον Ελληνισμό της Ασίας, όπου υπήρξε μεγάλη αλληλεπίδραση μεταξύ του ελληνιστικού και του βουδιστικού πολιτισμού μετά την κατάκτηση της περσικής αυτοκρατορίας από τον Μέγα Αλέξανδρο. Λόγω αυτής της αλληλεπίδρασης, υπάρχει ο όρος «Ελληνοβουδισμός», ο οποίος χρησιμοποιείται για να περιγράψει την πολιτισμική πρόσμειξη στοιχείων των δύο πολιτισμών. Αυτή η αλληλεπίδραση ξεκίνησε τον 4ο αιώνα π.Χ. με την έναρξη της ελληνιστικής περιόδου, καλλιεργήθηκε κατά την πάροδο αρκετών αιώνων και παράκμασε τον 5ο αιώνα μ.Χ. με τις εισβολές της αυτοκρατορίας των Εφθαλιτών, ενώ αργότερα εξαλείφθηκε με την επέκταση του Ισλάμ.

Οι περιοχές από τις οποίες ξεκίνησε περιλαμβάνουν το σημερινό Αφγανιστάν, το Πακιστάν και την Ινδία. Η διάδοση

συνεχίστηκε με την ίδρυση του ελληνιστικού βασιλείου της Βακτριανής και τη μετεξέλιξή του σε ινδοελληνικό βασίλειο, και επεκτάθηκε με την εγκαθίδρυση της αυτοκρατορίας των Κουσάνων. Το 180 π.Χ., το ελληνιστικό βασίλειο της Βακτριανής επεκτάθηκε πιο βαθιά στην Ινδία, όπου και ιδρύθηκε το ινδοελληνικό βασίλειο, με αποτέλεσμα ο Βουδισμός να διαδοθεί ευρέως. Έτσι ο Βουδισμός ανθούσε κατά την περίοδο κυριαρχίας των Ινδοελλήνων βασιλέων.

Ο Μένανδρος Α΄ ήταν ένας από τους βασιλείς του ινδοελληνικού βασιλείου από το 165 π.Χ. έως το 145 π.Χ., ο οποίος ασπάστηκε και προώθησε τον Βουδισμό, και στην ινδική παράδοση αποκαλείται *Μιλίντα*. Θεωρείται μεγάλος προστάτης του Βουδισμού. Οι διάλογοί του με τον βουδιστή μοναχό Ναγκασένα αποτελούν τη βουδιστική διατριβή γνωστή ως «Μιλίντα Πάνχα», που σημαίνει «Τα Ερωτήματα του Μιλίντα».

Νόμισμα του Μένανδρου. Πρόσθια όψη: «ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΣΩΤΗΡΟΣ ΜΕΝΑΝΔΡΟΥ».

Επιπλέον, είναι πολύ πιθανό Έλληνες καλλιτέχνες να ήταν οι δημιουργοί των πρώτων αναπαραστάσεων του Βούδα σε αγάλματα. Αυτά τα αγάλματα παρουσιάζουν ρεαλιστική αναπαράσταση της δίπλωσης των χιτώνων και διαχείριση του συνολικού όγκου παρόμοια με τις καλύτερες ελληνικές δημιουργίες που ανήκουν στην κλασική και ελληνιστική περίοδο της Ελλάδας.

Οι επιρροές μεταξύ Ελληνισμού και Βουδισμού αποτελούν ένα ενδιαφέρον θέμα το οποίο θα συζητηθεί εκτενέστερα στο Κεφ. XI.

Ο πολιτισμός της συμπόνιας

Η μεγαλειώδης προσωπικότητα του Βούδα γέννησε έναν ολόκληρο πολιτισμό που καθοδηγείται από υψηλά ηθικά και ανθρωπιστικά ιδανικά, με μια ζωντανή πνευματική παράδοση που

έχει εξευγενίσει τις ζωές εκατομμυρίων ανθρώπων, με όραμα την καλλιέργεια των υψηλότερων δυνατοτήτων του ανθρώπου για πνευματική ανάπτυξη.

Διάσημοι ιστορικοί της εποχής μας αναγνωρίζουν τον Βουδισμό ως τον πολιτισμό της συμπόνιας. Είναι ένα εκπαιδευτικό σύστημα που καθοδηγεί τους ανθρώπους να μένουν μακριά από κακές και φάυλες πράξεις, τους προτρέπει να καλλιεργούν καλές πράξεις και να εξαγνίσουν τον νου τους από τα άγρια ένστικτα, τα πάθη και τις νοητικές μολύνσεις που προκαλούν ταλαιπωρία και πόνο στον εαυτό τους και στους άλλους.

Ο Βουδισμός δεν επιβλήθηκε ποτέ σε κανέναν με απειλές, όπλα ή ξιφολόγχες. Ο προσηλυτισμός δι' εξαναγκασμού ήταν αποκρουστικός στον Βούδα και άγνωστος μεταξύ των βουδιστών. Το μόνο όπλο που ασκούσαν οι αγγελιοφόροι της Διδασκαλίας (*dhammadūta*) ήταν αυτό της οικουμενικής φιλικότητας (*mettā*) και συμπόνιας (*karuṇa*).

Για τη διδασκαλία της συμπόνιας του Βούδα, ο Άγγλος Η. Fielding Hall γράφει στο βιβλίο του *Η Ψυχή ενός Λαού (The Soul of a People)*: «Δεν μπορεί ποτέ να υπάρξει πόλεμος του Βουδισμού. Κανένας δολοφονημένος άντρας δεν έχει χύσει το αίμα του στο όνομα του Βουδισμού. Καμιά εγκαταλειμμένη γυναίκα δεν έχει καταραστεί το όνομά του. Ο Βουδισμός και η πίστη του είναι καθαροί από τον λεκέ του αίματος. Ο Βούδας ήταν ο κήρυκας της Μεγάλης Ειρήνης, της αγάπης για φιλανθρωπία, αγαθοεργία, συμπόνια, και τόσο ξεκάθαρη είναι η Διδασκαλία του, που δεν μπορεί ποτέ να παρεξηγηθεί».

Οι βουδιστές πιστεύουν ότι οι άνθρωποι μπορούν να ζήσουν σε ειρήνη και αρμονία αν εγκαταλείψουν αρνητικά συναισθήματα όπως απληστία, θυμό, μίσος, ζήλια, τσιγκουνιά, αλαζονεία και αυταπάτη, και καλλιεργήσουν θετικά συναισθήματα, όπως φιλικότητα (*mettā*) και συμπόνια (*karuṇa*).

Πιο συγκεκριμένα, ο Βουδισμός διδάσκει ηθικές ανθρώπινες αξίες, αλλά επίσης και τις υψηλότερες ανθρώπινες αξίες μέσω του εξαγνισμού του νου με την πρακτική του διαλογισμού.

Στοχεύει στον εξαγνισμό του νου από τα πάθη και τις νοητικές μολύνσεις (*kilesa*) όπως η λαγνεία, η απληστία, η πλεονεξία, η αλαζονεία, ο θυμός, το μίσος, η έχθρα, η κακοβουλία, η ζήλια, η αυταπάτη, η ανησυχία, η αδιαντροπιά, ο λήθαργος κ.λπ.

Αυτά τα πάθη και οι νοητικές μολύνσεις υπήρχαν από την πρωτόγονη ακόμα εποχή του ανθρώπινου είδους και υφίστανται και σήμερα με τον ίδιο ή ακόμα χειρότερο τρόπο, προξενώντας πολλά δεινά, βάσανα, κακουχίες, ταλαιπωρία, δυστυχίες και πόνο στον κόσμο.

Για όσους αποστρέφονται οποιοδήποτε είδος ανήθικης σωματικής, λεκτικής και νοητικής συμπεριφοράς και επιθυμούν να επιτύχουν μια κατάσταση ηθικής και διανοητικής καθαρότητας, η Διδασκαλία του Βούδα προσφέρει εξαιρετική καθοδήγηση.

Παρέχει μια μέθοδο καλλιέργειας καλών ιδιοτήτων, όπως νοημοσύνη, επίγνωση, ενσυνειδητότητα, ενσυναίσθηση, ηθικές αξίες, αυτοσυγκέντρωση, ενεργητικότητα, εμπιστοσύνη, χαρά, φιλικότητα, συμπόνια, ηρεμία του πνεύματος, και ούτω καθεξής. Αυτές οι καλές ιδιότητες οδηγούν τελικά στην επίτευξη της ανώτερης σοφίας που βλέπει την παροδική και επώδυνη φύση του «νου και της ύλης» όπως πραγματικά είναι, συνειδητοποιώντας έτσι την απάτατη αλήθεια, την ύψιστη ειρήνη και ευτυχία, το *Νιμπάνα*. Αυτή η ύψιστη ειρήνη και ευτυχία μπορεί να βρεθεί μόνο σ' έναν εξαγνισμένο νου.

Ένας Βούδας, λοιπόν, δεν είναι απλώς ένας Φωτισμένος, αλλά πάνω απ' όλα ένας Διαφωτιστής, δηλαδή ένας Οικουμενικός Διδάσκαλος που καθοδηγεί τους άλλους στη Φώτιση.

Σκοπός του είναι να αποκαλύψει, σε μια εποχή πνευματικού σκοταδισμού, τον χαμένο δρόμο που οδηγεί στο *Νιμπάνα*, για την τέλεια πνευματική ελευθερία από τις νοητικές μολύνσεις και την ταλαιπωρία σ' αυτόν τον ωκεανό της ύπαρξης, και να διδάξει αυτόν τον δρόμο στον κόσμο. Επιτρέπει έτσι σ' άλλους να ακολουθήσουν τα βήματά του και να φτάσουν στην ίδια εμπειρία ελευθερίας που απέκτησε ο ίδιος.

Οπότε, ένας Βούδας δεν είναι ο μοναδικός που κατάφερε την επίτευξη του *Νιμπάνα*. Όλοι όσοι ακολουθούν τον δρόμο μέχρι το τέλος του μπορούν να πετύχουν τον ίδιο τελικό σκοπό.

Για όσο διάστημα η Διδασκαλία του είναι διαθέσιμη, εκείνοι που τη συναντούν και εισέρχονται στον δρόμο της πρακτικής αυτής μπορούν να φτάσουν στον τελικό σκοπό που ο Βούδας επισημαίνει ως υπέρτατο αγαθό.

Ο πολιτισμός της ανεκτικότητας και μη βίας

Όχι μόνο η συμπόνια, αλλά και η ανεκτικότητα που διδάχθηκε από τον Βούδα προς όλους τους ανθρώπους, προς όλες τις πίστεις και τις θρησκείες, είναι εκπληκτική.

Το πνεύμα της ανεκτικότητας και της κατανόησης υπήρξε εξαρχής ένα από τα πιο αγαπημένα ιδανικά του βουδιστικού πολιτισμού. Αυτός είναι ο λόγος που δεν υπάρχει ούτε ένα παράδειγμα καταδίωξης, που δεν χύθηκε ούτε μία σταγόνα αίματος κατά τη διάδοση του Βουδισμού στη διάρκεια της μακράς ιστορίας του των 2.500 ετών. Εξαπλώθηκε ειρηνικά σε όλη την ήπειρο της Ασίας, αλλά και στη σύγχρονη εποχή σε πολλά μέρη της Ευρώπης, της Αμερικής και της Αυστραλίας, έχοντας σήμερα πάνω από 500 εκατομμύρια ακόλουθους. Η βία σε οποιαδήποτε μορφή, με οποιοδήποτε πρόσχημα, είναι εντελώς αντίθετη με τη Διδασκαλία του Βούδα.

Ακολουθώντας αυτό το ευγενές παράδειγμα της ανεκτικότητας και της κατανόησης, ο μέγας Ινδός βουδιστής αυτοκράτορας Ασόκα, που κυβέρνησε τον τρίτο αιώνα π.Χ., τίμησε και υποστήριξε όλες τις άλλες θρησκείες στην τεράστια αυτοκρατορία του.⁴⁰ Σε ένα από τα διατάγματά του που ήταν χαραγμένα σε βράχο, το πρωτότυπο των οποίων μπορεί να διαβάσει κάποιος ακόμα και σήμερα, ο αυτοκράτορας δηλώνει:

⁴⁰ W. Rahula (1996): *What the Buddha Taught*, Buddhist Cultural Centre, Colombo, Sri Lanka.

«Δεν πρέπει κάποιος να τιμά τη θρησκεία του και να καταδικάζει τη θρησκεία άλλων χωρίς καλό σκοπό. Αν υπάρχει λόγος επίκρισης, πρέπει να γίνεται με ήπιο τρόπο. Αλλά είναι καλύτερο να τιμά άλλες θρησκείες για τον έναν ή τον άλλο λόγο. Πράττοντας έτσι, προάγει τη θρησκεία του και ωφελεί τη θρησκεία άλλων, ενώ πράττοντας αντίθετα υποβιβάζει τη θρησκεία του και βλάπτει τη θρησκεία άλλων. Όποιος τιμά τη δική του θρησκεία και καταδικάζει τις άλλες, το κάνει όντως από αφοσίωση στη δική του θρησκεία, σκεπτόμενος “θα δοξάσω τη θρησκεία μου”. Αλλά, απεναντίας, κάνοντάς το βλάπτει τη θρησκεία του πολύ πιο σοβαρά. Συνεπώς, η ομόνοια είναι καλή. Ας ακούσουν όλοι, και ας είναι πρόθυμοι να ακούσουν τη διδασκαλία των άλλων».⁴¹

Αυτό το πνεύμα της ανεκτικότητας και της συμπαθητικής κατανόησης ο Ασόκα το εφάρμοσε όχι μόνο στο πεδίο της θρησκευτικής διδασκαλίας αλλά και αλλού.

Σύμφωνα με τα διατάγματά του, γνωρίζουμε ότι παρείχε ανθρωπιστική βοήθεια, συμπεριλαμβανομένων γιατρών, νοσοκομείων, πανδοχείων, πηγαδιών, ιατρικών βοτάνων και μηχανικών στην αυτοκρατορία του αλλά και στις γειτονικές χώρες. Φύτεψε δέντρα και προστάτευε τα ζώα. Ήταν ίσως ο πρώτος αυτοκράτορας στην ανθρώπινη ιστορία που απαγόρευσε τη δουλεία, το κυνήγι, το ψάρεμα και την αποδάσωση σε ευάλωτες περιοχές. Απαγόρευσε επίσης τη θανατική ποινή και ζήτησε το ίδιο για τις γειτονικές χώρες. Ζήτησε από τους ανθρώπους να ζουν με αρμονία, ειρήνη, φιλικότητα και ανεκτικότητα. Αποκάλεσε τους ανθρώπους παιδιά του, που μπορούσαν να τον καλέσουν όταν τον χρειάζονται. Ζήτησε επίσης από τους ανθρώπους να εξοικονομούν χρήματα και να μην τα ξοδεύουν για ανήθικους σκοπούς.

⁴¹ Ven. S. Dhammika (1994-2012): *The Edicts of King Asoka*, Rock Edict, XII, Buddhist Publication Society, Kandy, Sri Lanka.

Σύμφωνα με πολλούς Ευρωπαίους και Ασιάτες ιστορικούς, η εποχή του Ασόκα ήταν η εποχή του φωτός και της ευφροσύνης. Ήταν ο πρώτος αυτοκράτορας στην ανθρώπινη ιστορία που δίδαξε το μάθημα της ομόνοιας, της ειρήνης, της ισότητας και της φιλικότητας. Στόχος του Ασόκα δεν ήταν να επεκτείνει τα εδάφη του, αλλά την ευτυχία και ευημερία όλων των υπηκόων του (*sarva jana sukhaya*). Στην τεράστια αυτοκρατορία του δεν υπήρχε το παραμικρό ίχνος ή ένδειξη για ανταρσία ή εμφύλιο πόλεμο. Ο Ασόκα ήταν αληθινός λάτρης της μη βίας, της ειρήνης και της φιλικότητας. Αυτό τον έκανε διαφορετικό από άλλους αυτοκράτορες. Ήταν ενάντια σε κάθε διάκριση μεταξύ ανθρώπων. Πρόσφερε σε σπουδαστές, φτωχούς, ορφανά και ηλικιωμένους βοήθεια σε κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Σύμφωνα με τον ίδιο, η ευτυχία των ανθρώπων είναι η ευτυχία του κυβερνήτη. Επέτρεψε επίσης στις γυναίκες να μορφωθούν ή ακόμη και να εισέλθουν σε θρησκευτικούς θεσμούς. Εναρμόνισε στον εαυτό του την πολυπλοκότητα ενός βασιλιά με την απλότητα ενός βουδιστή μοναχού. Λόγω όλων αυτών, είναι γνωστός ως ένας αυτοκράτορας που αποτελεί ορόσημο στην παγκόσμια ιστορία.⁴²

Σχετικά με τον Ασόκα, ο Βρετανός ιστορικός H.G. Wells έγραψε: «Για είκοσι οκτώ χρόνια ο Ασόκα εργάστηκε με σωφροσύνη για τις πραγματικές ανάγκες των ανθρώπων. Ανάμεσα σε δεκάδες χιλιάδες ονόματα μοναρχών που γεμίζουν τις στήλες της ιστορίας με τις μεγαλειότητες, τις χάρες, τις βασιλικές τους υψηλότητες και τα παρόμοια, το όνομα του Ασόκα λάμπει, και λάμπει σχεδόν μόνο του, σαν αστέρι. Από τον Βόλγα ποταμό μέχρι την Ιαπωνία το όνομά του εξακολουθεί να τιμάται. Περισσότεροι ζωντανοί άνθρωποι λατρεύουν τη μνήμη του σήμερα απ' όσους έχουν ακούσει ποτέ το όνομα του Μεγάλου Κωνσταντίνου ή του Καρλομάγνου».⁴³

⁴² Wikipedia: Ashoka

⁴³ H.G. Wells (1920): *The Outline of History*, New York: Macmillan.

Ο πολιτισμός της ανεκτικότητας και της μη βίας συνεχίστηκε και μετά τον θάνατο του Ασόκα. Όπως σημειώνει ο Βρετανός καθηγητής T.W. Rhys Davids: «Καθ' όλη τη μακρά ιστορία του Βουδισμού, που είναι η ιστορία περισσότερων από τους μισούς ανθρώπους στον κόσμο για περισσότερα από δύο χιλιάδες χρόνια, οι Βουδιστές ήταν ομοιόμορφα ανεκτικοί· και προσέφευγαν όχι στο σπαθί, αλλά στη διανοητική και ηθική πειθώ. Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της περιόδου, δεν έχουμε ούτε ένα περιστατικό θρησκευτικής δίωξης όπως αυτά που παρατηρούνται τόσο συχνά στην ιστορία της χριστιανικής εκκλησίας [ή άλλων πίστειων]. Ειρηνικά ξεκίνησε η μεταρρύθμιση και ειρηνικά, όσον αφορά τη δική της δράση, η βουδιστική εκκλησία συνέχισε μέχρι σήμερα».⁴⁴

Η εμφάνιση ενός Βούδα είναι σπάνια

Παρόλο που ζούμε σε μια εποχή όπου η Διδασκαλία του Βούδα είναι ακόμα ζωντανή, πρέπει να έχουμε υπόψη ότι οι Βούδες εμφανίζονται πολύ σπάνια στον κόσμο. Για να γίνει κάποιος Βούδας πρέπει να έχει αγωνιστεί σε αμέτρητες ζωές του στο παρελθόν, ώστε να τελειοποιήσει όλες τις εξαιρετικές αρετές που θα τον ενδυναμώσουν να διδάξει στον κόσμο τον δρόμο προς την υψηλότερη ευτυχία και ειρήνη. Αυτές οι εξαιρετικές αρετές ονομάζονται τελειοποιήσεις (*pārami*) και είναι, ουσιαστικά, δέκα:

1. η γενναιοδωρία (*dāna*), 2. η ηθική ή ενάρετη συμπεριφορά (*sīla*), 3. η απάρνηση των αισθησιακών ηδονών (*nekkhamma*), 4. η σοφία (*paññā*), 5. η ενεργητικότητα (*virīya*), 6. η ανεκτικότητα, υπομονετικότητα, ανοχή (*khanti*), 7. η φιλαλήθεια (*sacca*) 8. η αποφασιστικότητα (*adhiṭṭhāna*), 9. η

⁴⁴ T.W. Rhys Davids (1907): *Buddhism: Its History and Literature*, London: G. P. Putnam's Sons.

φιλικότητα προς όλα τα όντα (*mettā*) και 10. η αταραξία (*upekkhā*).⁴⁵

Βούδας είναι εκείνος που έχει αγωνιστεί σε αμέτρητες ζωές στο παρελθόν για να εξασκήσει στην πράξη όλες τις δέκα τελειοποιήσεις. Η γέννησή του σηματοδοτεί την εμφάνιση ενός μεγάλου σοφού και ηθικού παγκόσμιου Διδασκάλου.

Ο Βούδας δίδασκε επίσης ότι οι καλές, ωφέλιμες και αξιέπαινες πράξεις είναι ισχυρό αντίδοτο για να ξεπεραστούν πολλές κακοτυχίες που αντιμετωπίζουμε στην καθημερινότητά μας. Ως εκ τούτου, δήλωσε:

«Μη φοβάστε τις καλές και φιλότιμες πράξεις. Η φιλότιμη πράξη είναι μια έκφραση που δηλώνει την ευτυχία, καθώς και οτιδήποτε είναι επιθυμητό, ευχάριστο, αγαπητό και τερπνό. Διότι θυμάμαι πολύ καλά ότι, πράττοντας φιλότιμες πράξεις για πολύ καιρό, βίωσα επιθυμητά, ευχάριστα, αγαπητά και τερπνά αποτελέσματα για πολύ καιρό.

»Ας εξασκηθεί λοιπόν ο κάθε άνθρωπος σε καλές, ωφέλιμες και φιλότιμες πράξεις που αποφέρουν μακροχρόνια ευτυχία.

»Ας καλλιεργήσει τη γενναιοδωρία, την ηθική συμπεριφορά και έναν νου με φιλικότητα (*mettā*) για όλο τον κόσμο. Καλλιεργώντας αυτές τις αρετές, ο σοφός φτάνει σε ξένοιαστες και χαρούμενες καταστάσεις».⁴⁶

Και ο Βούδας προτρέπει:

⁴⁵ Οι δέκα τελειοποιήσεις περιγράφονται εκτενώς στα έργα *Buddhavaṃsa Cariyapīṭaka* και *Jātaka*.

⁴⁶ It, *Metta-sutta*, σ. 14. Η έκφραση «φιλότιμη πράξη» στα ελληνικά χρησιμοποιείται εδώ για να περιγράψει μια πράξη που γίνεται από καλή καρδιά, με γενναιοδωρία και αυθορμητισμό. Στη γλώσσα Πάλι, η λέξη είναι «*puñ-ñā*», που στα αγγλικά μεταφράζεται «*merit*» (τιμή) ή «*meritorious action*» (τιμητική, αξιέπαινη πράξη) και αντιστοιχεί στην έννοια της φιλοτιμίας.

«Μη υποτιμάτε τις καλές και φιλότιμες πράξεις, λέγοντας: “Δεν θα φέρουν τίποτε σε μένα”. Όπως ακριβώς με την πτώση νεροσταγόνων γεμίζει ένα δοχείο, έτσι κι ένας σοφός, περισυλλέγοντας λίγο λίγο, γεμίζει με καλές και φιλότιμες πράξεις». ⁴⁷

Μέσω αυτής της πρακτικής μπορεί κάποιος να γνωρίσει τον Βούδα που είναι προικισμένος με όλες αυτές τις τελειοποιήσεις (*pārami*). Θα τον γνωρίσει ως κάποιον που έπραττε αυτά που κήρυττε. Επομένως, αν κάποιος θέλει να δει τον Βούδα, πρέπει να ασκήσει τη Διδασκαλία που εκείνος κήρυξε. Όπως λέει ο ίδιος: «Αυτός που βλέπει τη Διδασκαλία μου, βλέπει εμένα».

Μετά εξηγεί:

«Ακόμα και αν κάποιος έπιανε την άκρη του χιτώνα μου και με ακολουθούσε, αν ήταν άπληστος, είχε κακόβουλο και διεφθαρμένο νου, δεν είχε μνήμη, ενσυνειδητότητα και αυτοσυγκέντρωση, τότε είναι μακριά από μένα και εγώ είμαι μακριά από αυτόν. Γιατί; Επειδή δεν βλέπει τη Διδασκαλία μου. Και μη βλέποντας τη Διδασκαλία μου, δεν βλέπει ούτε εμένα.

»Αντιθέτως, ακόμα και αν κάποιος βρίσκεται εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από μένα, δεν είναι όμως άπληστος, δεν έχει κακόβουλο και διεφθαρμένο νου, αλλά έχει μνήμη, ενσυνειδητότητα και αυτοσυγκέντρωση, τότε αυτός είναι κοντά μου και εγώ είμαι κοντά του. Γιατί; Επειδή βλέπει τη Διδασκαλία μου. Και βλέποντας τη Διδασκαλία μου, βλέπει εμένα». ⁴⁸

Στα επόμενα κεφάλαια θα εξηγήσουμε την κεντρική Διδασκαλία του Βούδα, που αφορά τις Τέσσερις Ευγενείς Αλήθειες.

⁴⁷ DhP, 122.

⁴⁸ It, *Saṅghāṭikāṇṇa-sutta*, σ. 90.

